

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ»

**Διερεύνηση της συνεργασίας και της συνδιδασκαλίας των
δασκάλων Μουσικής και Αγγλικών στο μάθημα αγγλικής
γλώσσας στο νηπιαγωγείο**

Ζηναΐδα Φωτιάδου

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μίτση Ακογιούνογλου

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, ως μέρος
των απαιτήσεων για την ολοκλήρωση του προπτυχιακού κύκλου σπουδών με Κατεύθυνση Μουσικής
Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Μουσικής

Κέρκυρα, Ιούνιος 2023

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ»

**Διερεύνηση της συνεργασίας και της συνδιδασκαλίας των
δασκάλων Μουσικής και Αγγλικών στο μάθημα αγγλικής
γλώσσας στο νηπιαγωγείο**

Ζηναΐδα Φωτιάδου

Επιτροπή αξιολόγησης:

- 1. Μίτση Ακογιούνογλου**
- 2. Ζωή Διονυσίου**
- 3. Μαρία Ντούρου**

Κέρκυρα, Ιούνιος 2023

Τίτλος: Διερεύνηση της συνεργασίας και της συνδιδασκαλίας των δασκάλων Μουσικής και Αγγλικών στο μάθημα αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο

© 2023 Ζηναΐδα Φωτιάδου

ALL RIGHTS RESERVED

Απαγορεύεται η δημοσίευση και η ολική ή μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή ή αναδημοσίευση κατά παράφραση ή διασκευή του υλικού αυτής της έκδοσης και η με οποιοδήποτε τρόπο αναπαραγωγή (φωτοτυπία, ηλεκτρονική ή μηχανική αναπαραγωγή, καταγραφή σε ηλεκτρονικό σύστημα ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο), σύμφωνα με το νόμο 2121/93 και τους λοιπούς κανόνες Δικαίου περί Πνευματικής ιδιοκτησίας, χωρίς την έγγραφη άδεια του/της συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του/της συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος (Ν.5343/32 αρ.202 παρ.2).

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής. Αρχικά, ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στην επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κ. Μίτση Ακογιούνογλου για την καθοδήγηση της, την υπομονή και την αγάπη που μου έδειξε κατά την διάρκεια της συγγραφής της εργασίας μου. Επίσης, ευχαριστώ θερμά της τρεις δασκάλες του νηπιαγωγείου που με υποδέχτηκαν με πολύ αγάπη και συνεργαστήκαμε με πολύ σεβασμό και κατανόηση. Φυσικά, η έρευνα δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί χωρίς την βοήθεια από τους μικρούς, υπέροχους μαθητές μας, που με εμπιστεύτηκαν από την αρχή και μου έδειξαν απεριόριστη αγάπη. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους δικούς μου, κοντινούς ανθρώπους, οι οποίοι ανέχτηκαν όλα τα σκαμπανεβάσματα μου, και ήταν δίπλα μου και με υποστήριζαν μέχρι το τέλος. Ξέρετε ποιοι είστε!!!

Διερεύνηση της συνεργασίας και της συνδιδασκαλίας των δασκάλων Μουσικής και Αγγλικών στο μάθημα αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο

Περίληψη

Η συγκεκριμένη μελέτη έχει ως στόχο τη διερεύνηση μιας πιθανής συνεργασίας ανάμεσα στα δύο αντικείμενα, της αγγλικής γλώσσας και της μουσικής στις τάξεις του νηπιαγωγείου. Επιπλέον, μελετάται το πώς συμβάλλει η χρήση της μουσικής στην διδασκαλία της Αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο καθώς και τις ενέργειες που απαιτούνται για μια αποτελεσματική συνδιδασκαλία. Οι εκπαιδευτικοί αυτών των δύο μαθημάτων επιχείρησαν μέσα από μια τακτική και στενή συνεργασία να προσεγγίσουν το μάθημα των αγγλικών με έναν πιο παιγνιώδη χαρακτήρα που περιλάμβανε στοιχεία της μουσικής καθώς και διάφορες μουσικές βιωματικές δραστηριότητες. Η μελέτη ακολούθησε σχεδιασμό ποιοτικής έρευνας. Με εργαλεία συλλογής δεδομένων την παρατήρηση, τις άτυπες συζητήσεις μετά από κάθε μάθημα και την ημιδομημένη συνέντευξη μετά την ολοκλήρωση της εφαρμογής, διερευνά το βίωμα της συνεργατικής συνδιδασκαλίας μεταξύ των δύο εκπαιδευτικών. Τέλος, από τα δεδομένα που προέκυψαν από την αξιολόγηση του δείγματος αναλύονται τα αποτελέσματα σχετικά με την συμβολή της μουσικής στο μάθημα της αγγλικής γλώσσας.

Λέξεις κλειδιά: συνδιδασκαλία, μουσική εκπαίδευση, νηπιαγωγείο, πρώιμη εκμάθηση αγγλικών.

Exploring the collaboration and co-teaching of Music and English teachers in the kindergarten English language class

Abstract

This particular study aims to investigate a possible collaboration between the two subjects, English language and music, in kindergarten classes. In addition, it studies how the use of music contributes to the teaching of the English language in kindergarten as well as the actions required for an effective co-teaching. The teachers of these two courses attempted through a regular and close collaboration to approach the English lesson with a more playful character that included elements of music as well as various musical experiential activities. The study followed a qualitative research design. With data collection tools, the observation, informal discussions after each lesson and a semi-structured interview after the implementation was completed, explores the experience of collaborative co-teaching between the two teachers. Finally, through the data obtained from the evaluation of the sample, the results regarding the contribution of music to the English language course, are analyzed.

Keywords: co-teaching, music education, kindergarten, early English learning.

Περιεχόμενα

A' ΜΕΡΟΣ	8
1. Η συνδιδασκαλία ως διδακτική προσέγγιση στο νηπιαγωγείο	8
1.1 Οι τρόποι διεξαγωγής ενός μαθήματος που βασίζεται στην συνδιδασκαλία	8
α) Ένας διδάσκει, ένας βοηθάει	8
β) Σταθμοί διδασκαλίας	9
γ) Παράλληλη διδασκαλία	9
δ) Εναλλακτική διδασκαλία	10
ε) Ομαδική διδασκαλία	10
στ) Ένας διδάσκει, ένας παρακολουθεί	11
1.2 Οι προκλήσεις των εκπαιδευτικών στη συνδιδασκαλία	11
2. Ο ρόλος της μουσικής στην νηπιακή ηλικία	12
2.1 Διδακτικές μουσικές προσεγγίσεις στην προσχολική ηλικία	14
α) Βιωματική προσέγγιση	14
β) Άτυπη μάθηση	15
γ) Διαθεματική προσέγγιση	16
δ) Χρήση Μουσικής Τεχνολογίας	17
2.2 Τρόποι χρήσης της μουσικής και τα μουσικά εργαλεία της νηπιαγωγού	18
α) Ακρόαση	19
β) Εκτέλεση	19
γ) Σύνθεση της μουσικής και αυτοσχεδιασμός	20
3. Η διδασκαλία των αγγλικών ως δεύτερης γλώσσας στο νηπιαγωγείο	20
3.1 Τα οφέλη της εκμάθησης μιας δεύτερης γλώσσας κατά τη νηπιακή ηλικία	22
3.2 Τρόποι διδασκαλίας των αγγλικών στο νηπιαγωγείο	24
α) Η μέθοδος της Ολικής Φυσικής Ανταπόκρισης	25
β) Η μέθοδος σχεδίου εργασίας (project)	26
γ) Το παιχνίδι	27
B' ΜΕΡΟΣ	29
4. Μεθοδολογία	29
4.1 Ο σκοπός και τα ερευνητικά ερωτήματα	29
4.2 Η μεθοδολογία	29
4.3 Το δείγμα της έρευνας	29
4.4 Τρόποι συλλογής των δεδομένων	30
4.5 Θεματική Ανάλυση	31
4.6 Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας	34
4.7 Οι περιορισμοί της έρευνας	35
4.8 Περιγραφή της Εκπαιδευτικής Εφαρμογής	36

5. Περιγραφή των θεματικών κατηγοριών	40
Η διαδικασία της συνεργατικής διδασκαλίας	40
Ο ρόλος της επικοινωνίας	42
Η ενίσχυση των αγγλικών μέσω της μουσική	44
Η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος	46
Οι απόψεις των νηπίων	47
5. Συμπεράσματα	49
Βιβλιογραφικές αναφορές	53
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	58

Α' ΜΕΡΟΣ

1. Η συνδιδασκαλία ως διδακτική προσέγγιση στο νηπιαγωγείο

Η μέθοδος της συνδιδασκαλίας, η οποία έχει κάνει αισθητή την παρουσία της στις αίθουσες των σχολείων τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, αφορά την ταυτόχρονη διδασκαλία δύο ή και περισσότερων εκπαιδευτικών στην τάξη. Όπως αναφέρεται σε μελέτες, τις περισσότερες φορές σε αυτή τη συνεργασία συμμετέχουν μια δασκάλα γενικής εκπαίδευσης και μια δασκάλα κάποιου ειδικού μαθήματος (Dove & Honigsfeld, 2018). Η μέθοδος αυτή, είχε δημιουργηθεί αρχικά με κύριο στόχο την τοποθέτηση μαθητών με ειδικές ανάγκες, μαθητών με κινητικές δυσκολίες, γενικά παιδιά τα οποία για μεγάλο χρονικό διάστημα ζούσαν στο περιθώριο και δεν λάμβαναν την αναγκαία σημασία και προσοχή, στον ίδιο φυσικό χώρο με τους υπόλοιπους μαθητές, ώστε να μπορούν να μαθαίνουν δίπλα στους συνομηλίκους τους (Dove & Honigsfeld, 2018).

1.1 Οι τρόποι διεξαγωγής ενός μαθήματος που βασίζεται στην συνδιδασκαλία

Η επιλογή της διδακτικής προσέγγισης που θα ακολουθηθεί κατά την συνδιδασκαλία, εξαρτάται από το μάθημα το οποίο θα διδαχθεί στην αίθουσα, από την ηλικία και την ωριμότητα των μαθητών καθώς και από την δημιουργικότητα των δασκάλων. Καμία προσέγγιση δεν θεωρείται «λάθος» καθώς ποικίλει πάντα σύμφωνα κάθε φορά με το ζητούμενο (Cook & Friend, 1995).

Σύμφωνα με μελέτες των Cook & Friend, (1995), και Dove & Honigsfeld, (208) υπάρχουν 6 βασικά μοντέλα προσέγγισης της συνδιδασκαλίας:

α) Ένας διδάσκει, ένας βοηθάει

Η συγκεκριμένη προσέγγιση εμπλέκει δύο εκπαιδευτικούς οι οποίοι, κατά την διδασκαλία, ο ένας αναλαμβάνει τον βασικό ρόλο στην αίθουσα και ο άλλος αναλαμβάνει τον ρόλο του παρατηρητή. Συγκεκριμένα, ο δεύτερος παρατηρεί τους μαθητές, κινείται μέσα στην αίθουσα και τους παρέχει ατομική βοήθεια στους πιο αδύναμους μαθητές. Η συγκεκριμένη προσέγγιση είναι αρκετά βατή και δεν χρειάζεται ιδιαίτερη οργάνωση ως προς το πλάνο της τάξης, και επιπλέον παρέχει την βασική υποστήριξη που χρειάζεται μια τάξη. Βέβαια, για να μην υπάρχουν προβλήματα αμφισβήτησης εξουσίας από τους μαθητές, η καλύτερη λύση για

αυτή την προσέγγιση είναι οι δύο εκπαιδευτικοί να εναλλάσσουν τους πρωταγωνιστικούς και υποστηρικτικούς ρόλους κατά τη διάρκεια του μαθήματος (Cook & Friend, 1995).

β) Σταθμοί διδασκαλίας

Η συγκεκριμένη προσέγγιση είναι τόσο πολύπλευρη και προσφέρει πολλές επιλογές για διαφορετικούς τρόπους μάθησης. Σε αυτή την προσέγγιση οι δασκάλες¹ χωρίζουν το εκπαιδευτικό υλικό σε δύο, τρία, ή και περισσότερα τμήματα και παρουσιάζουν το περιεχόμενο σε δύο ξεχωριστές ομάδες μέσα στην αίθουσα. Έτσι λοιπόν, με δύο δασκάλες και δύο σταθμούς οι δασκάλες διδάσκουν στην τάξη το μισό μέρος της ύλης και στην συνέχεια ανταλλάσσουν ομάδες μαθητών και επαναλαμβάνουν την ίδια διαδικασία. Ορισμένες φορές, εάν υπάρχει η δυνατότητα οι μαθητές να συνεργαστούν ανεξάρτητα από τις δασκάλες, τότε δημιουργείται και ένας τρίτος σταθμός στο οποίο οι μαθητές εργάζονται μόνοι τους ή μαζί με κάποιον συμμαθητή τους σε κάποιο σχέδιο εργασίας ή πρότζεκτ (Μαυροπαλιάς & Αναστασίου, 2013). Η συγκεκριμένη προσέγγιση θεωρείται λίγο πιο απαιτητική καθώς οι δασκάλες πρέπει να μοιράσουν τις ευθύνες τους ως προς τον προγραμματισμό, ώστε να συμμετέχουν ισοδύναμα στην διδασκτέα ύλη. Η κάθε δασκάλα βέβαια, έχει ξεχωριστές ευθύνες για την παράδοση της διδασκαλίας. Αυτή η προσέγγιση και ο διαχωρισμός της διδασκαλίας έχει σκοπό να βοηθήσει τις δύο δασκάλες οι οποίες δεν έχουν διδακτική εμπειρία, και να τις κάνει να νιώθουν πιο άνετα μέσα από αυτή την συνδιδασκαλία. Επιπλέον, προτείνεται ο τρόπος αυτός και για τάξεις που συμπεριλαμβάνουν μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες ώστε να ενταχθούν σε όλες τις ομάδες και να μην διαφοροποιηθούν από τους υπόλοιπους. Ο μόνος προβληματισμός για αυτή την διδακτική προσέγγιση είναι ο συγχρονισμός που πρέπει να έχουν οι δύο σταθμοί. Πρέπει να υπάρχει ένας ρυθμός και μια ροή ώστε η μετάβαση των μαθητών από ένα σταθμό στον άλλον να είναι σωστά συντονισμένοι χρονικά, αλλιώς είναι πολύ πιθανόν να υπάρχουν συγκρούσεις καθώς και φασαρία. Η συγκεκριμένη προσέγγιση μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιαδήποτε επίπεδο σχολικής τάξης, και επιπλέον, πρέπει να οργανωθεί έτσι ώστε η σειρά του υλικού που παρουσιάζεται να μην επηρεάζει την παρουσίαση της ύλης, αν και στα περισσότερα μαθήματα αυτό δεν έχει και πολύ σημασία (Dove & Honigsfeld, 2018).

---

¹ Στο κείμενο, για να αποφευχθεί η γενικευτική χρήση του αρσενικού γένους, όπου χρησιμοποιείται η λέξη δασκάλα είναι στο θηλυκό γένος αλλά συμπεριλαμβάνει και τα δύο.

γ) Παράλληλη διδασκαλία

Η συγκεκριμένη προσέγγιση είναι πολύ χρήσιμη, καθώς απευθύνεται σε ομάδες μαθητών που ίσως αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην τάξη, και τους δίνει την ώθηση να συμμετέχουν στο μάθημα αλλά και σε πρακτικές δραστηριότητες καθώς, και να αλληλεπιδράσουν ο ένας με τον άλλον μέσα στην αίθουσα. Στην παράλληλη διδασκαλία, οι δασκάλες σχεδιάζουν την διδασκαλία από κοινού, αλλά χωρίζουν την τάξη στη μέση. Για να είναι επιτυχημένη αυτή η προσέγγιση οι δασκάλες πρέπει να είναι αρκετά συγχρονισμένες και να δίνουν την ίδια οδηγία στους μαθητές και οι ίδιοι οι μαθητές να λαμβάνουν την οδηγία αυτή, στο ίδιο πλαίσιο χρόνου. Βέβαια, αυτή η προσέγγιση της συνδιδασκαλίας προσφέρει δραστηριότητες και ασκήσεις που απαιτούν συνεχή επίβλεψη από τις δασκάλες και συζήτηση των δραστηριοτήτων. Επιπλέον, όπως και στη διδασκαλία με σταθμούς, έτσι και στην παράλληλη διδασκαλία, τα επίπεδα θορύβου και δραστηριότητας μερικές φορές είναι προβληματικά. Σε αυτήν την προσέγγιση βέβαια, μπορούν να γίνουν διάφορες προσαρμογές από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Ενδιαφέρον είναι, πως με την χρήση της παράλληλης διδασκαλίας μπορούν οι δασκάλες να διδάξουν στους μαθητές διαφορετικές απόψεις για κάποιο συγκεκριμένο θέμα, και στην συνέχεια να το μοιραστούν με την υπόλοιπη τάξη (Dove & Honigsfeld, 2018).

δ) Εναλλακτική διδασκαλία

Η συγκεκριμένη διδακτική προσέγγιση απευθύνεται κυρίως σε ομάδες μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες ή ακόμη και αναπηρίες, καθώς τις περισσότερες φορές στους μαθητές αυτούς είναι πιο εύκολη η διδασκαλία σε πιο μικρό κύκλο μαθητών. Στην εναλλακτική διδασκαλία, η μια από τις δασκάλες ασχολείται με την μικρή ομάδα των μαθητών που συνήθως είναι από 3 έως 8 άτομα, ενώ η άλλη δασκάλα καθοδηγεί την υπόλοιπη τάξη. Παράλληλα, έχουν εκφραστεί κάποιες αμφιβολίες για αυτή την προσέγγιση, σύμφωνα με τους Cook & Friend, (1995), ίσως για τους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες αυτή η προσέγγιση να είναι λίγο «τραυματική» από την άποψη ότι ομαδοποιούνται και αποστασιοποιούνται από τους υπόλοιπους μαθητές της τάξης. Αυτό βέβαια, μπορεί να αποφευχθεί με την διαφοροποίηση των ομαδοποιήσεων από τις δασκάλες και τη διασφάλιση ότι όλοι οι μαθητές περιλαμβάνονται περιοδικά σε κάποια από αυτές τις ομάδες (Cook & Friend, 1995).

ε) Ομαδική διδασκαλία

Πολλοί είναι οι τρόποι με τους οποίους οι δασκάλες μπορούν να προσεγγίσουν το μάθημα στην ομαδική διδασκαλία. Μία από τις δασκάλες μπορεί να υιοθετήσει τον ηγετικό ρόλο και μπορεί να απευθύνεται στους μαθητές ενώ η δεύτερη δασκάλα να τους εξηγεί μια έννοια. Επιπλέον, μπορούν να διαλέξουν ρόλους ώστε η μία να κάνει ερωτήσεις στους μαθητές και η άλλη δασκάλα να ενθαρρύνει τον διάλογο μεταξύ των μαθητών. Η συγκεκριμένη προσέγγιση απαιτεί υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης ανάμεσα στο διδακτικό ζευγάρι. Ίσως αυτός να είναι και ένας από τους λόγους που πολλές δασκάλες δεν νιώθουν άνετα με αυτή την προσέγγιση και δεν την επιλέγουν. Αντιθέτως, ορισμένες δασκάλες κρίνουν αυτήν την προσέγγιση ως πολύ ανταποδοτική. Συγκεκριμένα, οι Cook και Friend (1995), τονίζουν πως αυτή η προσέγγιση παρέχει στο διδακτικό ζευγάρι μια ωραία ανανεωμένη ενέργεια στην διδασκαλία τους και τις ωθεί να δοκιμάσουν νέες ιδέες για να προσεγγίσουν τους μαθητές τους.

στ) Ένας διδάσκει, ένας παρακολουθεί

Αυτή η προσέγγιση είναι πολύ παρόμοια με την πρώτη α) Ένας διδάσκει, ένας βοηθάει. Μπορεί να γίνει η χρήση της για διάφορους λόγους καθώς είναι η πιο εύκολη και βατή και έχει την δυνατότητα να φέρει τους δασκάλους πιο κοντά. Πάλι λοιπόν, σε αυτή την περίπτωση μια από τις δασκάλες έχει πρωταρχικό ρόλο και η άλλη δασκάλα τον υποστηρικτικό (Cook & Friend, 1995).

Συνοψίζοντας, φυσικά και σε κάθε σχολική τάξη οι μαθητές διαφέρουν μεταξύ τους. Συνεπώς, η προσέγγιση θα επιλέγεται με βάση τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των μαθητών, τις προτιμήσεις των ίδιων δασκάλων, τις απαιτήσεις της διδακτέας ύλης καθώς και από τον διαθέσιμο χώρο διδασκαλίας. Πολλοί εκπαιδευτικοί λαμβάνουν υπόψη και των συνδυασμό 2 – 3 προσεγγίσεων ταυτόχρονα για καλύτερα αποτελέσματα (Cook & Friend, 1995).

1. 2 Οι προκλήσεις των εκπαιδευτικών στη συνδιδασκαλία

Παρά τα οφέλη της συνδιδασκαλίας και για τους εκπαιδευτικούς καθώς και για τους μαθητές, ορισμένες φορές η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών δεν είναι πάντα εφικτή και μπορεί να προκύψουν ορισμένες προκλήσεις. Ένα βασικό εμπόδιο στην συνδιδασκαλία μεταξύ των δασκάλων αποτελεί η άρνηση που υπάρχει από τους παλιούς εκπαιδευτικούς να δεχτούν τις νέες προσεγγίσεις των νέων εκπαιδευτικών (Smith & Scott, 1990). Επιπλέον,

κάποιοι εκπαιδευτικοί προτιμούν να διαλέγουν τις πιο παραδοσιακές μεθόδους, καθώς μπορεί στο παρελθόν να έχουν απογοητευτεί από τις πιο νέες και διαφορετικές προσεγγίσεις και γι' αυτό το λόγο να αποτελούν εμπόδιο στην εφαρμογή οποιαδήποτε αλλαγής (Diana , 2014).

Ένας άλλος βασικός παράγοντας που επηρεάζει την συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών στα σχολεία είναι ο χρόνος. Συγκεκριμένα, με βάση τα λόγια των Καραγιάννη και Κλαδάκη, (2012), «Το πιο σημαντικό εμπόδιο στην συνδιδασκαλία είναι ο χρόνος» (σελ.7). Όπως σημειώνουν, «Η έλλειψη χρόνου οδηγεί στη λήψη βιαστικών αποφάσεων και στην ανεπιτυχή λύση προβλημάτων λόγω εφαρμογής γρήγορων και πρόχειρων ιδεών» (σελ.7). Το ίδιο τονίζει και η Bouck (2014), πως για να υπάρχει μια πετυχημένη συνεργασία συνδιδασκαλίας ο χρόνος είναι πολύ σημαντικός παράγοντας, και πρέπει οι δύο εκπαιδευτικοί να προγραμματίζουν τον χρόνο μεταξύ τους καθημερινά ώστε να οργανώνουν σωστά το μάθημα της εκάστοτε ημέρας (Bouck, 2014). Σε μια έρευνα που αναφέρεται από τους Μαυροπαλιάς & Αναστασίου, (2017), που διεξήχθη από τους Keefe & Moore (2004) για την συνδιδασκαλία, οι εκπαιδευτικοί είναι πιο πρόθυμοι για συνεργασία στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης παρά στις Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι στο δημοτικό οι δύο εκπαιδευτικοί βρίσκονται περισσότερο χρόνο στην ίδια αίθουσα σε σχέση με την Δευτεροβάθμια, καθώς το γυμνάσιο και το λύκειο είναι πιο απαιτητικό από άποψη παράδοση ύλης, εξετάσεων και βαθμολογιών (Μαυροπαλιάς & Αναστασίου, 2017).

Ένας ακόμη περιοριστικός παράγοντας για την συνδιδασκαλία στις σχολικές αίθουσες, είναι η πιθανότητα προστριβής μεταξύ των εκπαιδευτικών. Πολλοί εκπαιδευτικοί έχουν μάθει να λειτουργούν αυτόνομα μέσα στην τάξη χωρίς διαφωνίες και εντάσεις, συνεπώς αρκετοί από αυτούς, προτιμούν να μην συμμετέχουν σε τέτοιου είδους συνεργασίες. Επιπλέον, υπάρχουν εκπαιδευτικοί οι οποίοι μπορούν να θεωρούν επίφοβη την ιδέα ότι θα συνεργαστούν με κάποιον άλλον εκπαιδευτικό στην ίδια αίθουσα και να το αντιλαμβάνονται ως απειλή ή ακόμη και ότι δεν θα μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στην σύγκριση ικανοτήτων με τον συνεργάζονται εκπαιδευτικό (Καραγιάννη & Κλαδάκη, 2012). Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως πέρα από τα εμπόδια και τις δυσκολίες που μπορεί να συναντούν οι εκπαιδευτικοί κατά την διεξαγωγή της συνεργασίας - συνδιδασκαλίας, δεν επωφελούνται μόνοι οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί αλλά κυρίως οι μαθητές, οι οποίοι αποτελούν τους βασικούς αποδέκτες αυτών των εκπαιδευτικών καινοτόμων δράσεων.

2. Ο ρόλος της μουσικής στην νηπιακή ηλικία

Η μουσική ανέκαθεν έχει αναγνωριστεί από διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους για τις πολλές ωφέλιμες ιδιότητες που έχει τόσο για τις κινητικές λειτουργίες του σώματος, καθώς και για τις θετικές επιδράσεις που έχει σχετικά με τις λειτουργίες του εγκεφάλου στην μάθηση, στον συντονισμό κινήσεων, στην δημιουργικότητα και γενικότερα στις επιτελικές λειτουργίες του ανθρώπου. Η ενσωμάτωση της μουσικής στις ρουτίνες και στα παιχνίδια στα πρώτα χρόνια των νηπίων μπορεί να τους βοηθήσει να ενισχύσουν και να αναπτύξουν τις απαραίτητες κοινωνικές και γνωστικές δεξιότητες. Επιπλέον, η ακρόαση και η δημιουργία μουσικής βοηθά τα παιδιά να μάθουν πιο εύκολα αριθμητική, να έχουν ένα καλό λεξιλόγιο και συναισθηματικές δεξιότητες (Καραπέτσας κ.ά., 2011).

Υπάρχουν πολλά ερευνητικά δεδομένα που αποδεικνύουν πόσο καθοριστικός είναι ο ρόλος της μουσικής στην προσχολική εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, αρκετές είναι οι έρευνες που τονίζουν το γεγονός ότι η εκμάθηση ενός μουσικού οργάνου σε νεαρή ηλικία μπορεί να συμβάλει στην γνωστική ανάπτυξη και να επιδράσει θετικά στην επίδοση σε άλλους τομείς, και να συμβάλει στην ανάπτυξη των κέντρων επεξεργασίας του εγκεφάλου (Καραπέτσας, κ.ά, 2011).

Σε μια από τις πρώτες έρευνες που έγιναν από τον Chan (1998, όπως αναφέρεται στο Καραπέτσας κ.ά., 2011), , επιβεβαιώθηκε η άποψη ότι άτομα που είχαν χρόνια επαφή με την μουσική παρουσίασαν καλύτερη ακουστική μνήμη σε αντίθεση με άτομα που δεν είχαν καμία επαφή. Τα αποτελέσματα της έρευνας, με μέσο κάποιων ασκήσεων μνήμης, ανέδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις δύο ομάδες. Η ομάδα με τους μουσικούς που είχαν χρόνια μουσική εκπαίδευση μπόρεσαν να ανακαλέσουν περισσότερες λέξεις σε σχέση με την άλλη ομάδα που δεν είχαν λάβει ποτέ μουσική εκπαίδευση. Η διαφορά αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η μουσική εκπαίδευση βελτιώνει και ενισχύει τις δεξιότητες ακουστικής επεξεργασίας του ανθρώπου (Καραπέτσας, κ.ά, 2011). Σε μ έρευνα των Shen, et al., (2019), τονίζεται πως η πιο επιτυχημένη μέθοδος εκπαίδευσης επιτελικών λειτουργιών στην πρώιμη ηλικία είναι η μουσική εκπαίδευση, καθώς θεωρείται η πιο ολοκληρωμένη και από τις πιο ενδιαφέρουσες μορφές εκπαίδευσης. Στην συγκεκριμένη μελέτη, διεξάχθηκαν πολλά πειράματα σχετικά με το κομμάτι της μνήμης και με το πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος της μουσικής στην νηπιακή ηλικία και τα αποτελέσματα της έρευνας ήταν ενθαρρυντικά. Η μελέτη αυτή οδήγησε τους ερευνητές στο πόρισμα ότι υπάρχει κάποια σημαντική σύνδεση μεταξύ μνήμης και μουσικής (Shen et al., 2019).

Συνοψίζοντας, είναι πολύ εύκολο να αντιληφθεί κανείς όλα τα οφέλη που προσφέρει η μουσική εκπαίδευση από τα πρώτα χρόνια της ζωής ενός παιδιού. Αυτό γίνεται αντιληπτό από το πόσο συμβάλει θετικά στην εγκεφαλική δραστηριότητα καθώς και στην γλωσσική ανάπτυξη. Θα είχε επομένως, πολύ μεγάλο όφελος στην ανάπτυξη των νηπίων, εάν ενισχύονταν οι ώρες μουσικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο του σχολείου. Επιπλέον, θα επιδρούσε πολύ σημαντικά την καθημερινότητα των παιδιών, παρέχοντας διάφορες μουσικές δραστηριότητες που θα συμβάλουν στην δημιουργία δεσμών και ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ των νηπίων, καθώς και θα ενίσχυε την ανάπτυξη της συνεργατικότητας, τη λογική σκέψη, την αυτοπεποίθηση και την αυτοπειθαρχία.

2.1 Διδακτικές μουσικές προσεγγίσεις στην προσχολική ηλικία

Για την πετυχημένη εκμάθηση ενός μαθήματος μουσικής στην προσχολική ηλικία είναι απαραίτητο από τον εκπαιδευτικό να τεθούν ορισμένοι μουσικοί στόχοι οι οποίοι θα οδηγήσουν στην μουσική ανάπτυξη των μαθητών. Δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη προσέγγιση που πρέπει να ακολουθήσει η εκπαιδευτικός ώστε να πετύχει αυτή την ανάπτυξη, αλλά οι μαθητές μπορούν να πετύχουν καλύτερα αυτό τον στόχο όταν υπάρχουν ποικίλες μουσικές προσεγγίσεις.

Η χρήση μιας μόνο διδακτικής μεθόδου μπορεί να περιορίσει την μουσική έκφραση των παιδιών και να παραβληθούν δύο σημαντικές παιδαγωγικές αρχές (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2014). Συγκεκριμένα, η εκπαιδευτικός πρέπει να λάβει υπόψη ότι η τάξη αποτελείται από μαθητές που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα, με διαφορετικά ενδιαφέροντα, και διαφορετικό ρυθμό μάθησης. Επιπλέον, ο κάθε μαθητής είναι μοναδικός και έχει άλλες μαθησιακές ανάγκες, συνεπώς η εκπαιδευτικός πρέπει να το αντιληφθεί αυτό και να προσαρμόσει το τρόπο διδασκαλίας του στις ανάγκες αυτές (Πρόγραμμα Σπουδών, 2021).

α) Βιωματική προσέγγιση

Η βιωματική μάθηση αποτελεί αντικείμενο για την διεξαγωγή πολλών ερευνών τα τελευταία χρόνια, καθώς αποτελείται από πολλές έννοιες αλλά κυρίως δίνει μεγαλύτερη σημασία στην εμπειρία και βασικό γνώρισμα της είναι το βίωμα στην μαθησιακή διαδικασία (Πρόγραμμα Σπουδών, 2014). Θεωρείται ένας πιο εναλλακτικός τρόπος μάθησης, η οποία έχει στόχο να επιδιώκεται μέσα από βιωματικές εμπειρίες των μαθητών οι οποίες κατακτήθηκαν χωρίς κάποια μεθοδευμένη εκπαιδευτική διαδικασία. Με αυτό τον τρόπο ο μαθητής συνδέεται

άμεσα με το γνωστικό αντικείμενο, και έχει την δυνατότητα να γνωρίσει καινούργιες έννοιες, να πειραματιστεί με αυτές χωρίς να υπάρχει εμπλοκή διδακτικού υλικού. Συνεπώς, αυτή η προσέγγιση, παρέχει στον μαθητή την δυνατότητα να έχει την ελευθερία της δικής του κριτικής σκέψης για όλες τις νέες πληροφορίες που του παρέχεται (Ντρίμερης, 2020). Όσον αφορά το θέμα που θα επιλεγεί για την βιωματική προσέγγιση, πρέπει να σχετίζονται με γνωστικά αντικείμενα που εμπεριέχονται στο Πρόγραμμα Σπουδών του νηπιαγωγείου, και να είναι κάτι που φαίνεται ενδιαφέρον και απασχολεί τους μαθητές.

Η βιωματική προσέγγιση στο μάθημα μουσικής, στο νηπιαγωγείο, εστιάζει κυρίως στην κατανόηση της μουσικής μέσα από μουσικές εμπειρίες των μαθητών και δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στις μουσικές προτιμήσεις των μαθητών. Δραστηριότητες που έχουν ως στόχο την βιωματική μάθηση των παιδιών μπορεί να είναι: α) το τραγούδι, β) δραστηριότητες ρυθμού, γ) μουσικά όργανα, δ) μουσική ακρόαση (Πρόγραμμα Σπουδών, 2021). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην βιωματική προσέγγιση είναι πολύπλευρος και πολύ σημαντικός καθώς κατέχει τον ρόλο του εμπνευστή για να ενισχύει τον κριτικό στοχασμό των μαθητών, να συμμετέχει μαζί με τους μαθητές στις δραστηριότητες και να διαθέτει οργανωτικές ικανότητες, να πειραματίζεται και να αναστοχάζεται καινούργιες ιδέες, και τέλος να δημιουργεί ένα ευχάριστο κλίμα συνεργασίας μεταξύ των μαθητών (Ντρίμερης, 2020).

β) Άτυπη μάθηση

Τις τελευταίες δεκαετίες η ανάγκη για εναλλακτικές μεθόδους διδασκαλίας οι οποίες να εμπλέκουν ολιστικά τους μαθητές στην εκπαιδευτική πράξη, και να τους ωθεί σε μια πιο ομαδοσυνεργατική συνεργασία μεταξύ τους, έχει οδηγήσει τους εκπαιδευτικούς σε μια πιο άτυπη προσέγγιση διδασκαλίας στο πλαίσιο του νηπιαγωγείου. Οι πρακτικές της άτυπης μάθησης είναι πιο αυθόρμητες, λιγότερο προμελετημένες και βασισμένες στις ανάγκες και προτιμήσεις του εκπαιδευόμενου (Folkestad, 2006). Σύμφωνα με την έρευνα της Green, (2002), οι διαφορές μεταξύ της τυπικής μάθησης και της άτυπης μάθησης είναι διακριτές.

Συγκεκριμένα, αναφέρει πως η τυπική μάθηση είναι πιο συνειδητή, είναι μια διαδικασία προκαθορισμένη και έχει κάποιους συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς στόχους. Σε αντίθεση, η άτυπη μάθηση, δεν έχει κάποιους εκπαιδευτικούς στόχους και οι μαθητές δεν μπορούν να καταλάβουν άμεσα τι μαθαίνουν και θεωρείται μια αυθόρμητη διαδικασία (Green, 2002). Ο Folkestad, (2006), στην έρευνα του, εντόπισε στην άτυπη μάθηση τέσσερις διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους διακρίνεται και ορίζεται παράλληλα από την τυπική μάθηση με βάση: α) τον χώρο, καθώς λαμβάνει χώρα έξω από εκπαιδευτικούς χώρους όπως

νηπιαγωγεία, ωδεία κλπ. β) τον τρόπο εκμάθησης, στην άτυπη μάθηση ο τρόπος αυτός είναι κυρίως προφορικός γ) η κυριότητα, το πρόσωπο δηλαδή που λαμβάνει τις αποφάσεις για τις δραστηριότητες, καθώς στην άτυπη μουσική μάθηση τον έλεγχο τον κατέχει ο ίδιος ο μαθητής που μαθαίνει και τέλος δ) την πρόθεση για μάθηση, επειδή η άτυπη μάθηση πραγματοποιείται συμπτωματικά ίσως ο στόχος του μαθητή να μην είναι απαραίτητα η κατάκτηση μιας μουσικής δεξιότητας που τελικώς μπορεί να κατακτηθεί (Folkestad, 2006).

Όσον αφορά τις κατευθύνσεις που μπορεί να ακολουθήσει κάποια εκπαιδευτικός για την εφαρμογή της άτυπης μάθησης στο μάθημα της μουσικής στο νηπιαγωγείο, ο Ράπτης, (2010), αναφέρει τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις: α) την χρήση ορισμένων στοιχείων της άτυπης μάθησης στο πλαίσιο της μουσικής εκπαίδευσης και τις δραστηριότητες του β) την δημιουργία ενός σωστού περιβάλλοντος ώστε να ευνοείται η άτυπη μάθηση και γ) τη σύνδεση με τον περιβάλλον εκτός του σχολείου για την διερεύνηση της άτυπης μουσικής μάθησης. Αναλυτικά: α) οι αυθόρμητες αντιδράσεις των μαθητών ορισμένες φορές καταλήγουν σε μια ουσιαστικά μουσική μάθηση και δίνεται περισσότερη έμφαση στην δημιουργικότητα και στον πειραματισμό. Αναφέρει πως, σε αυτή την περίπτωση προτείνεται στον εκπαιδευτικό μια πιο διακριτική παρατήρηση των μαθητών καθώς και την αποφυγή περιττών παρεμβάσεων στην μουσική δράση, β) ένα σωστό περιβάλλον συνοδεύεται από σωστή επιλεγμένη μουσική κατά τις ελεύθερες δραστηριότητες των μαθητών, η ένταση της μουσικής δεν θα πρέπει να ενοχλεί άλλες δραστηριότητες αλλά αντιθέτως να δημιουργεί ένα χαλαρό και ευχάριστο περιβάλλον.

Τέλος μια ενδιαφέρουσα πρόταση είναι η γωνιά της μουσικής, όπου εκεί θα υπάρχουν διάφορα αυτοσχέδια μουσικά όργανα με τα οποία οι μαθητές θα μπορούν με δική τους επιλογή να τα προσεγγίσουν και να πειραματιστούν, γ) είναι πολύ σημαντικό ο χώρος του νηπιαγωγείου να συνδέεται άμεσα με τον χώρο εκτός νηπιαγωγείου και το αντίστροφο. Οποιαδήποτε μουσική δραστηριότητα μπορεί να κάνει εντύπωση στους μαθητές, προτείνεται να γίνει θέμα συζήτησης στην τάξη διότι μπορεί να οδηγήσει σε μια ομαδική δημιουργία μιας μουσικής παράστασης ή ακόμη και μουσικής γιορτής την οποία θα μπορούν να παρακολουθήσουν και οι γονείς των μαθητών (Ράπτης, 2010).

γ) Διαθεματική προσέγγιση

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Πρόγραμμα Σπουδών για το νηπιαγωγείο αναφέρει πως η μουσική έχει στόχο την καλλιέργεια της αισθητικής ικανότητας και ευαισθησίας καθώς και την απελευθέρωση της δημιουργικής ικανότητας των μαθητών. Παρ' όλα αυτά, το μάθημα της μουσικής δεν πρέπει να παραμένει απομονωμένο από τα υπόλοιπα μαθήματα του

Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών. Αντίθετα, ορισμένες μουσικές έννοιες ίσως βοηθήσουν στην πιο ουσιαστική κατανόηση άλλων εννοιών γνωστικών τομέων καθώς και να συμβεί το αντίστροφο (Πρόγραμμα Σπουδών, 2021). Η διαθεματικότητα, την τελευταία δεκαετία, καθιστάτε ένα από τα σημαντικότερα θέματα που απασχολούν τους εκπαιδευτικούς, καθώς και έχει επηρεάσει τις μεθοδολογικές αντιλήψεις σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης (Ντολιοπούλου & Σουσλόγλου, 2007).

Σύμφωνα με τον Αλαχιώτη, (2002), «Με την διαθεματικότητα αναπροσαρμόζονται στόχοι και μέθοδοι διδασκαλίας, ενώ δομείται ανάλογα και το περιεχόμενο των μαθημάτων στη βάση μιας ισόρροπης κάθετης και οριζόντιας κατανομής της διδασκόμενης ύλης». Αντίστοιχα, οι Ντολιοπούλου και Σουσλόγλου, (2007), επισημαίνουν ότι «Οι στόχοι των προγραμμάτων διαθεματικής προσέγγισης για το νηπιαγωγείο, οδηγούν σε κατάλληλες αναπτυξιακές πρακτικές και διερευνητικές δραστηριότητες που έχουν νόημα για τα παιδιά, έτσι ώστε να αναπτύξουν την προσωπικότητα τους, να κοινωνικοποιηθούν και να γνωρίσουν τον κόσμο» (σελ. 126). Η διαδικασία αυτή, δηλαδή η ολιστική κατάκτηση της γνώσης, φαίνεται ότι συμβάλλει στην ενίσχυση της ποιότητας της εκπαίδευσης, καθώς προσφέρει στον ίδιο τον μαθητή την δυνατότητα να συγκεντρώσει ένα ενιαίο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων που θα του επιτρέψει αργότερα να έχει μια προσωπική άποψη για θέματα που σχετίζονται μεταξύ τους (Αλαχιώτης, 2002).

Η παραπάνω προσέγγιση, οφείλεται να οργανώνεται ορθά και με αρκετή προσοχή, ώστε οι στόχοι που ορίζονται για τους μαθητές να είναι ξεκάθαροι και κατανοητοί. Αυτό συμβαίνει, προκειμένου να επιτευχθούν με επιτυχία οι διασυνδέσεις ανάμεσα στα συνεργαζόμενα γνωστικά αντικείμενα. Τέλος, ο εκπαιδευτικός καλείται να είναι απόλυτα σαφής όσον αφορά τις έννοιες, και να προσδιορίζει τους επιδιωκόμενους στόχους και σε θεωρητικό και σε πρακτικό επίπεδο (Πρόγραμμα Σπουδών, 2021).

δ) Χρήση Μουσικής Τεχνολογίας

«Η τεχνολογική ανάπτυξη, ο ‘ψηφιακός γραμματισμός’ και οι δεξιότητες και οι ικανότητες που απορρέουν από μια τέτοια ανάπτυξη αποτελούν πλέον κεντρικό στόχο στις μεταρρυθμίσεις της εκπαίδευσης σε ολόκληρο το κόσμο» (Χρυσοστόμου, 2015, σ. 75). Στο Πρόγραμμα Σπουδών αναφέρεται ότι κύριος στόχος της σύγχρονης μουσικής εκπαίδευσης είναι, η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων σε σχέση με την χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών στην αίθουσα καθώς και την επαφή των μαθητών με ηλεκτρονικά μουσικά όργανα. Επίσης τονίζεται πως, η τεχνολογία μπορεί να προσφέρει ευκαιρίες που τα

προηγούμενα χρόνια ίσως να μην ήταν εφικτά ειδικά σε τομείς που αφορούν την διαθεματικότητα, την δημιουργικότητα, και την τόνωση της αυτοπεποίθησης των μαθητών. Μια σημαντική αναφορά, είναι ότι η χρήση της τεχνολογίας στην αίθουσα του νηπιαγωγείου μπορεί να προσφέρει στους μαθητές με αναπηρίες την δυνατότητα να ξεπεράσουν τον περιορισμό που επιβάλλεται από την παραδοσιακή διδασκαλία, και η μάθηση να γίνει με πιο δημιουργικό τρόπο χωρίς την χρήση πχ σωματικών κινήσεων (Πρόγραμμα Σπουδών, 2014).

Η ένταξη της τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεί σημαντικό παράγοντα για διαφοροποίηση και μεταρρύθμιση και διαδραματίζει κύριο ρόλο για μια πιο ποιοτική διδασκαλία και μάθηση (Χρυσοστόμου, 2015). Οι τεχνολογικές δραστηριότητες που παρουσιάζονται από τον εκπαιδευτικό δημιουργούν μια πιο ευχάριστη ατμόσφαιρα και ως εκ τούτου εντάσσουν στο μάθημα ένα πιο παιγνιώδες στοιχείο, κάτι που μπορεί να συμβάλει θετικά στην ενίσχυση της συγκέντρωσης προσοχής των μαθητών (Θεοδότου, 2010).

Τέλος, η Χρυσοστόμου (2015) τονίζει πως η μουσική αποτελεί ένα μάθημα πρακτικό το οποίο χρειάζεται έκφραση και δημιουργικότητα, γι' αυτό το λόγο όταν συνδυάζεται με άλλο γνωστικό αντικείμενο, θα πρέπει, όπου είναι δυνατόν, να συνταιριάζεται το άλλο αντικείμενο με τις μουσικές δραστηριότητες της τάξης, χωρίς να αντικαθιστούνται οι ακουστικές δραστηριότητες, ούτε να περιορίζεται η μουσική έκφραση.

2.2 Τρόποι χρήσης της μουσικής και τα μουσικά εργαλεία της νηπιαγωγού

Οι σύγχρονες αντιλήψεις όσον αφορά την μάθηση, δίνουν πλέον στον εκπαιδευτικό έναν πιο ενεργητικό ρόλο στην αίθουσα του νηπιαγωγείου σε σχέση με το παρελθόν. Ο ρόλος του νηπιαγωγού θεωρείται πολυδιάστατος και είναι αρκετά σημαντικός για την σωστή επίτευξη ενός σωστού διαμορφωμένου μαθησιακού περιβάλλοντος, το οποίο θα παρακινεί τους μαθητές σε μια ευχάριστη μαθησιακή διδασκαλία. Σύμφωνα με την Σέργη (2003), είναι σημαντική η μουσική εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο, με πολλά οφέλη που προκύπτουν από την εκμάθηση της μουσικής από τα νήπια. Επιπλέον, τονίζει πως ο σκοπός της διδασκαλίας είναι για να βιωθεί και να αναγνωρισθεί από τους μαθητές η απόλαυση και η χαλάρωση που μπορεί να προσφέρει. Τέλος, η μουσική έχει την δυνατότητα να ενεργοποιεί και να διευρύνει τον συναισθηματικό κόσμο των παιδιών καθώς και να επιδράσει με άλλα σημαντικά γνωστικά αντικείμενα (Σακελλαρίδης, 2012).

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών, το τρίπτυχο για την σωστή προετοιμασία ενός μαθήματος μουσικής αποτελείται από: α) την ακρόαση, β) την εκτέλεση, και γ) την σύνθεση της μουσικής και αυτοσχεδιασμός. Οι μαθητές πρέπει να βιώνουν τις δραστηριότητες αυτές

με πιο δημιουργικό τρόπο και να μην περιορίζονται στην κατανόηση μεμονωμένων μουσικών εννοιών αλλά αντίθετα να προσεγγίζουν ολιστικά το μουσικό φαινόμενο (Πρόγραμμα Σπουδών, 2014). Οι μουσικές δραστηριότητες που λαμβάνουν μέρος στην τάξη είναι κυρίως ομαδοσυνεργατικές και επιτελούνται μέσα από ενεργή μάθηση. Επιπλέον, κατά την διάρκεια των δραστηριοτήτων αυτών, η εκπαιδευτικός υιοθετεί τον ρόλο του εμψυχωτή και ενθαρρύνει την εκφραστική ανάπτυξη των μαθητών, καθώς και είναι υπεύθυνος να δημιουργεί ένα κλίμα αποδοχής, εμπιστοσύνης στην αίθουσα του νηπιαγωγείου (Πρόγραμμα Σπουδών, 2014).

α) Ακρόαση

Κύριος στόχος της δραστηριότητας της ενεργητικής μουσικής ακρόασης είναι να προκαλέσει στον μαθητή κάποια κινητική ή συναισθηματική ανταπόκριση καθώς και να χρησιμοποιήσει την φαντασία του με απώτερο σκοπό τη σταδιακή ανάπτυξη της μουσικής ευαισθησίας του. Το παιδί έχει την ικανότητα, ακόμη και όταν δεν ανταποκρίνεται σε κάτι συγκεκριμένο, να εξερευνά ποικιλία από διαφορετικούς ήχους, οι οποίοι μπορεί να προέρχονται από διαφορετικές μουσικές πηγές. Η δραστηριότητα της μουσικής ακρόασης επιχειρεί να πετύχει δύο λειτουργίες: α) την ανάπτυξη των ακουστικών δεξιοτήτων καθώς και την εσωτερική ακοή των μαθητών και β) την επαφή των μαθητών με ποικίλα μουσικά ακούσματα και την ανταπόκριση τους σε αυτά (Ευθυμίου, 2020). Ανεξάρτητα από τον στόχο που μπορεί να έχει θέσει κάθε φορά η δραστηριότητα της μουσικής ακρόασης, είναι πολύ σημαντικό να παρέχεται στους μαθητές η ελευθερία στο να απολαύσουν την μουσική που ακούνε καθώς και να μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματά τους (Πρόγραμμα Σπουδών, 2014).

β) Εκτέλεση

Ο απώτερος σκοπός της μουσικής εκτέλεσης είναι η μουσική δημιουργία, χρησιμοποιώντας πρώτα την φωνή και ύστερα τα μουσικά όργανα ως μέσο έκφρασης για την κατανόηση και ανάπτυξη της μουσικότητας. Στην δραστηριότητα της εκτέλεσης, οι μαθητές έχουν την δυνατότητα να συνθέσουν ατομικά ή ομαδικά έχοντας επιλογή την φωνή, το σώμα, και τα μουσικά όργανα ως μέσα έκφρασης. Η φωνή είναι το πρώτο εύκολο και προσβάσιμο μουσικό όργανο με το οποίο μπορούν να πειραματιστούν τα παιδιά, και το τραγούδι είναι από τις πρώτες δραστηριότητες του παιδιού και τους προκαλούν ιδιαίτερη ευχαρίστηση. Το τραγούδι αποτελεί και έναν μέσο κοινωνικοποίησης και έκφρασης συναισθημάτων κατά διάρκεια της ζωής των παιδιών. Βασικός στόχος για τους μαθητές στο παίξιμο των μουσικών

οργάνων είναι να αγαπήσουν τα μουσικά όργανα και να τα σέβονται ως μέσα παραγωγής μουσικής σε αντίθεση με την παραγωγή θορύβου, καθώς και να τα χρησιμοποιούν ως μέσο για την αναπαραγωγή των δημιουργιών τους (Πρόγραμμα Σπουδών, 2014).

γ) Σύνθεση της μουσικής και αυτοσχεδιασμός

Βασικός στόχος αυτής της κατηγορίας των δραστηριοτήτων είναι η ενθάρρυνση για έκφραση της δημιουργικότητας που αναπτύσσουν οι μαθητές με την φαντασία τους. Ο συνδυασμός όλων των παραπάνω χρήσεων της μουσικής στην τάξη μπορούν να επεκταθούν σε δραστηριότητες μουσικής δημιουργίας και έκφρασης. Με τις δραστηριότητες του αυτοσχεδιασμού και της σύνθεσης δίνεται στους μαθητές το μέσο για αυτοέκφραση και επικοινωνίας με άλλους. Ο αυτοσχεδιασμός αποτελεί πολύ σημαντική δραστηριότητα δημιουργία μουσικής, διότι είναι αυθόρμητη και μια δημιουργία της στιγμής η οποία δεν δέχεται αναθεώρηση ή βελτίωση. Ο αυτοσχεδιασμός μπορεί να είναι ελεύθερος ή και όχι, και μπορεί να είναι κινητικός, φωνητικός ή και με χρήση μουσικών οργάνων (Πρόγραμμα Σπουδών, 2014).

3. Η διδασκαλία των αγγλικών ως δεύτερης γλώσσας στο νηπιαγωγείο

Ως διεθνής γλώσσα επικοινωνίας, η αγγλική, έκανε επίσημα την είσοδό της στα νηπιαγωγεία του Ελλαδικού χώρου το σχολικό έτος 2021 – 2022. Με την υποχρεωτική διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας σε όλα τα νηπιαγωγεία της χώρας, διδάσκεται εβδομαδιαίως από εκπαιδευτικό του κλάδου της αγγλικής φιλολογίας και υλοποιείται μέσα από δραστηριότητες επικοινωνιακού χαρακτήρα. Με άλλα λόγια καλείται η εκπαιδευτικός να ακολουθήσει έναν τρόπο προσέγγισης παιγνιώδη στον οποίο θα εμπλέκει παιχνίδια, τραγούδια, στιχάκια, ζωγραφιές κλπ. Σκοπός της πρώιμης ένταξης της αγγλικής γλώσσας με βάση την απόφαση του υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων είναι, οι μαθητές να κατανοήσουν και να βιώσουν έναν άλλο γλωσσικό κώδικα, να έχουν μια ευχάριστη πρώτη επαφή και μια θετική προδιάθεση για την αγγλική γλώσσα καθώς και την ενίσχυση της πολυγλωσσικής επίγνωσης των μαθητών (ΦΕΚ 3311/Β/26-7-2021).

Τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη, έχει δοθεί μεγάλη έμφαση στην εκμάθηση ξένης γλώσσας στην πρώιμη ηλικία και έχει αποτελέσει σημαντικός παράγοντας για την διεξαγωγή πολλών ερευνών. Συγκεκριμένα το 2004, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συγκάλεσε όλες τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να ενθαρρύνουν όλους τους μαθητές να μάθουν ξένες γλώσσες από νεαρή ηλικία και να εντάξουν την εκμάθηση δύο τουλάχιστον ξένων

γλωσσών στα σχολεία (Action Plan 2004- 2006). Αργότερα, το 2009 όλα τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έθεσαν ως στόχο, ότι μέχρι το 2020 τουλάχιστον το 95% των μαθητών μεταξύ τεσσάρων και επτά χρονών θα συμμετέχουν σε πρώιμη γλωσσική εκμάθηση (European Commission, 2011). Επιπλέον, πολύ ενδιαφέρουσα ήταν η ενημερωτική εκστρατεία με το όνομα «Piccolingo» με σκοπό την προώθηση των πολλών οφελών που έχει η εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας από μικρή ηλικία.

Η καμπάνια ξεκίνησε το 2009 με σκοπό να ευαισθητοποιήσει τους γονείς σχετικά με το γεγονός, ότι τα παιδιά που αρχίζουν να μαθαίνουν γλώσσες από μικρή ηλικία, μεγαλώνοντας θα έχουν μια πιο σίγουρη προσέγγιση στις ξένες γλώσσες και πολιτισμούς, καθώς και την καθυσύχαση των ιδίων για οποιοδήποτε προβληματισμό τους πάνω στο θέμα αυτό (European Commission, 2009). Συγκεκριμένα, μέσα από αυτή την κίνηση τονίζεται πως η εκμάθηση ξένης γλώσσας από μικρή ηλικία είναι ο μόνος τρόπος να μάθουν τα παιδιά μια ξένη γλώσσα, να δεχτούν και να μάθουν για μια ξένη κουλτούρα καθώς και να γίνει ενίσχυση της ικανότητας επικοινωνίας (European Commission, 2011).

Σύμφωνα με μελέτες, ο εγκέφαλος στα πρώτα χρόνια της ζωής ενός βρέφους διαθέτει μεγαλύτερη πλαστικότητα σε σχέση με κάποιον ενήλικα, κάτι που του επιτρέπει να γίνει κατάκτηση μιας ξένης γλώσσας με ευκολία και ταχύτητα (Cameron, 2001). Υπάρχουν μελέτες που έχουν επιχειρήσει να αποδείξουν ότι, αν τα παιδιά δεν λάβουν κατά τα πρώιμα στάδια της ζωής τους γλωσσικές πληροφορίες, δυσκολεύονται στην συνέχεια, καθώς δεν διαθέτουν έμφυτα την γραμματική ικανότητα (Κουτσομπού, 2013). Επισημαίνεται από την Κουτσομπού (2013), πως η αργοπορημένη έκθεση των παιδιών στην γλώσσα, μπορεί να αλλάξει όλη την οργάνωση του εγκεφάλου που σχετίζεται με την γλωσσική δεξιότητα. Επιπλέον η Ζουγανέλη (2014), υπογραμμίζει πως «τα παιδιά μικρής ηλικίας μπορούν να μάθουν καλύτερα μια ξένη γλώσσα διότι ο εγκέφαλος πριν την εφηβική ηλικία, έχει την ικανότητα να αξιοποιεί το μηχανισμό ενίσχυσης της μάθησης της μητρικής γλώσσας διευκολύνοντας την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων και την αφύπνιση της επίγνωσης της λειτουργίας της γλώσσας για τη νοηματοδότηση».

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, όμως, τον πιο συχνό προβληματισμό κυρίως για τους γονείς, αποτελεί η ερώτηση «Ποια θεωρείται η πιο κατάλληλη ηλικία για την εκμάθηση ξένης γλώσσας;» Βασικός προβληματισμός είναι μήπως οι μαθητές «μπερδέψουν» τις δύο αυτές γλώσσες, την μητρική τους και την καινούργια, ακριβώς επειδή οι μαθητές του νηπιαγωγείου μαθαίνουν για πρώτη φορά μια ξένη γλώσσα με συστηματικό τρόπο στο χώρο του σχολείου. Την αντίθετη άποψη εκφράζει ο Genesee (2008), ο οποίος αναφέρει πως ακόμη και αν οι γονείς του παιδιού χρησιμοποιήσουν δύο διαφορετικές γλώσσες στην ίδια πρόταση,

το παιδί μπορεί να διακρίνει και να ξεχωρίσει τις δύο γλώσσες πολύ καθαρά. Ενδιαφέρον προκαλεί ένα φαινόμενο που παρατηρήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, το οποίο ονομάστηκε «Διασπαστική Διγλωσσία» (distractive bilingualism) (Zhang, 2021). Το φαινόμενο αφορά την κατάκτηση της αγγλικής γλώσσας σε σχολείο, από παιδιά Γαλλοκαναδών μεταναστών, των οποίων η απόκτηση της γλώσσας δεν είχε ως αποτέλεσμα την διγλωσσία, αλλά αντιθέτως την απώλεια της μητρικής τους γλώσσας. Συγκεκριμένα, τονίζει, πως από την στιγμή που τα παιδιά μαθαίνουν σε καλό επίπεδο την γλώσσα των αγγλικών, είναι λιγότερο πιθανόν να αναπτύξουν την γλώσσα που μιλούν στο σπίτι ακόμα κι αν είναι η μόνη γλώσσα που γνωρίζουν οι γονείς τους (Zhang, 2021). Με βάση την έρευνα της Zhang, (2021), αναφέρει πως είναι πολύ σημαντικό να δοθεί έμφαση στην σωστή ανάπτυξη της μητρικής γλώσσας, καθώς αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την μετέπειτα ευκολότερη και γρηγορότερη ανάπτυξη της δεύτερης γλώσσας. Ένας ακόμα προβληματισμός που εκφράστηκε από τον Genesee, (2008), αφορά την εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας σε μικρή ηλικία, η οποία μπορεί να επιβαρύνει το απαιτητικό σχολικό πρόγραμμα των παιδιών και να καταλήξει η εκμάθησή της να είναι βαρετή ή ακόμη και δύσκολη για τα νήπια.

Συνοψίζοντας, γίνεται αντιληπτό πως με σωστή διαχείριση και εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας από τον εκπαιδευτικό στο πλαίσιο του νηπιαγωγείου, μπορεί η κατάκτησή της να γίνει με ευχάριστο τρόπο, χωρίς να επιβαρύνεται το πρόγραμμα των μαθητών και να γίνει σωστή ενημέρωση των γονέων ώστε να μην υπάρχουν προβληματισμοί από τους ίδιους.

3.1 Τα οφέλη της εκμάθησης μιας δεύτερης γλώσσας κατά τη νηπιακή ηλικία

Λαμβάνοντας υπόψη την έρευνα του Lennerberg, (1967), σχετικά με την «υπόθεση κρίσιμης περιόδου» (Critical Period Hypothesis), υποστηρίζεται πως η πιο κατάλληλη ηλικία για την απόκτηση της δεύτερης γλώσσας κυμαίνεται ανάμεσα στα δύο έως δώδεκα χρονών επειδή σε αυτό το διάστημα τα νέα παιδιά έχουν μια ενστικτώδη, ανεπιτήδευτη ικανότητα κατάκτηση μιας ξένης γλώσσας. Επιπλέον, τονίζεται πως πριν την εφηβεία ο εγκέφαλος των παιδιών χρησιμοποιεί τους ίδιους μηχανισμούς με τους οποίους κατέκτησε και την μητρική γλώσσα (Cameron, 2001). Ταυτόχρονα, η Cameron (2001) αναφέρει πως μετέπειτα από αυτήν την κρίσιμη περίοδο οι μεγαλύτεροι μαθητές θα μάθουν την ξένη γλώσσα με πολύ διαφορετικό τρόπο και συγκεκριμένα δεν θα μπορέσουν να πετύχουν ποτέ την σωστή προφορά της γλώσσας αυτής. Η εκμάθηση της ξένης γλώσσας ανάμεσα στο διάστημα που αναφέρεται παραπάνω μπορεί να βοηθήσει και σφαιρικά στην ανάπτυξη του παιδιού καθώς βρίσκεται σε ένα δυναμικό αναπτυξιακό στάδιο της ζωής του. Επιπλέον, η πρόωμη έναρξη σημαίνει πως η μάθηση θα πραγματοποιηθεί σε ένα μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, το οποίο σημαίνει, την

επίτευξη πιο μόνιμων αποτελεσμάτων στην εκμάθηση της γλώσσας (European Commission, 2011).

Τα τελευταία χρόνια έχει τονιστεί πόσο σημαντική είναι η εκμάθηση μιας ή και περισσότερων ξένων γλωσσών κατά την διάρκεια της νηπιακής ηλικίας. Από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τονίζεται πόσο ουσιαστική είναι η «έκθεση» των παιδιών στην ανακάλυψη νέων κουλτούρων και στην πολυγλωσσία, καθώς με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται και η ατομική και κοινωνική τους ανάπτυξη, η ικανότητα για ενσυναίσθηση, η ικανότητα κατανόησης, επικοινωνίας, καθώς και αυτοπεποίθησης του παιδιού (European Commission, 2011). Επιπρόσθετα, δίνεται έμφαση στην εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας «όσο το δυνατόν νωρίτερα στην ζωή ενός παιδιού».

Στο άρθρο των Γιαννακοπούλου και Ζουγανέλη, (2014) αναφέρεται πως η εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας παράλληλα με την μητρική, αξιοποιεί την έμφυτη διεργασία γλωσσικής ανάπτυξης και ενθαρρύνει τη σύγκριση ανάμεσα στη μητρική και την ξένη γλώσσα και τη μεταφορά των δεξιοτήτων επικοινωνίας από τον ένα γλωσσικό κώδικα στον άλλο. Επιπλέον, οι νεότεροι μαθητές επωφελούνται από το ευπροσάρμοστο αυτί τους και τους μύες της ομιλίας που κατέχουν, και τους παρέχεται η δυνατότητα να διακρίνουν με ευκολία κρίσιμες διαφορές ανάμεσα στους ήχους, λέξεις ακόμη και την προφορά μεταξύ της μητρικής και μιας δεύτερης ξένης γλώσσας (Chanifa, et al., 2020).

Μελετώντας όλα τα πλεονεκτήματα της γλωσσικής εκμάθησης στην πρώιμη ηλικία, παρατηρείται πως αφορούν α) την γλωσσική, β) κοινωνική, γ) γνωστική, καθώς και δ) ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Αναφορικά με την γλωσσική και γνωστική ανάπτυξη, μελέτες αποδεικνύουν την θετική επίδραση της εκμάθησης ξένης γλώσσας όσον αφορά δεξιότητες κατανόησης του προφορικού λόγου και γραπτού λόγου καθώς και την απόκτηση της σωστής προφοράς (Cameron, 2001). Συγκεκριμένα, οι Chanifa, et al., (2020) αναφέρουν πως έχει παρατηρηθεί ότι η εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας στην πρώιμη ηλικία σε συνδυασμό με την έμφυτη περιέργεια και τον ενθουσιασμό των παιδιών, καθώς και τα συναισθήματα που συνδέονται άμεσα με την εκμάθηση της γλώσσας αυτής, σε νέες μαθησιακές δραστηριότητες, μπορεί να έχει θετική επίδραση στην ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων.

Όσον αφορά την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών, αρκετές μελέτες αναφέρουν πως η πρώιμη εκμάθηση είναι πιθανόν να ενισχύσει την αυτοπεποίθηση, αυτοεκτίμηση, το άγχος, τις αναστολές, την εξωστρέφεια, το κίνητρο κ.α. Οι νεότεροι μαθητές στην πρώιμη ηλικία, δεν έχουν ψυχική επιβάρυνση όταν μαθαίνουν μια ξένη γλώσσα, συνεπώς για αυτόν τον λόγο δεν υπάρχει φόβος για κάποιο λάθος που ίσως κάνουν κατά την διάρκεια

του μαθήματος και οι μαθητές έχουν πιο έντονη επιθυμία να μάθουν νέα πράγματα μέσω μιας ξένης γλώσσας. Επιπλέον, η νηπιακή ηλικία καθώς και το περιβάλλον είναι το πιο κατάλληλο ώστε η εκμάθηση της ξένης γλώσσας και οι γνώσεις που την ακολουθούν να τους δίνεται με ένα πιο ευχάριστο και διασκεδαστικό τρόπο (Chanifa, et al., 2020).

Αναλύοντας τα κοινωνικά οφέλη, διακρίνεται πως η εκμάθηση της ξένης γλώσσας σε μικρότερη ηλικία βοηθάει στην αφύπνιση της διαπολιτισμικής συνείδησης των παιδιών. Με αυτό τον τρόπο τα παιδιά αντιλαμβάνονται καλύτερα τον δικό τους πολιτισμό μέσα από συγκρίσεις ανάλυσης με διαφορετικούς πολιτισμούς, καθώς και βοηθάει στην δημιουργία θετικής στάσης απέναντι σε άλλους πολιτισμούς και άλλες γλώσσες (Γιαννακοπούλου & Ζουγανέλη, 2014).

Συγκεκριμένα, η Ζουγανέλη, (2014) υποστηρίζει πως η εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας εκτός της μητρικής τους, επιτρέπει στα παιδιά να διευρύνουν τους γνωστικούς ορίζοντες τους σχετικά με άλλους λαούς και γλώσσες στον κόσμο. Η διαδικασία αυτή ίσως προσφέρει στους μαθητές διαπολιτισμικές εμπειρίες που μπορεί να αποτελέσει σταθμός στην πνευματική, κοινωνική, πολιτισμική, συναισθηματική και γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών (Cameron, 2001). Παράλληλα, η πρώιμη γλωσσική εκμάθηση αποτελεί την καλύτερη προετοιμασία για αναζήτηση εργασίας σε κάποια άλλη χώρα καθώς και την άμεση επικοινωνία με ανθρώπους από άλλους λαούς (Gimatdinova, 2018). Συνοψίζοντας, λοιπόν, αποδεικνύεται πόσο σημαντική είναι η πρώιμη αρχή εκμάθησης ξένης γλώσσας και πόσα πλεονεκτήματα παρουσιάζει όσον αφορά την γλωσσική, γνωστική, ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Παρόλα αυτά, η εκμάθηση της ξένης γλώσσας δεν μπορεί να σταθεί μόνη της και να επιφέρει πλεονεκτήματα, πρέπει να συνδυαστεί με ποιοτική διδασκαλία από εκπαιδευτικούς με σωστές γνώσεις και αγάπη για αυτό που κάνουν. Επί πρόσθετα, κρίνεται αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά μάθησης του κάθε μαθητή και την σωστή εκμάθηση να αξιοποιούνται ποικίλες παιδαγωγικές προσεγγίσεις (Gimatdinova, 2018).

3.2 Τρόποι διδασκαλίας των αγγλικών στο νηπιαγωγείο

Φαίνεται ότι η αγγλική γλώσσα αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες μια διεθνή γλώσσα που χρησιμοποιείται σε ακαδημαϊκά, επιχειρηματικά, ερευνητικά και άλλα πλαίσια. Κατά συνέπεια, η ανάγκη της επικοινωνιακής ικανότητας στην αγγλική γλώσσα αυξήθηκε. Γι' αυτόν τον λόγο οι μέθοδοι διδασκαλίας υποβάλλονται σε διάφορους πειραματισμούς και

εξελίσσονται συνεχώς. Με την πάροδο του χρόνου, πολλοί ερευνητές καθώς και γλωσσολόγοι δημιούργησαν διάφορες μεθόδους και προσεγγίσεις για να διευκολυνθεί η διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας στο πλαίσιο του νηπιαγωγείου (Sharma, 2019). Συγκεκριμένα η Pica, (1997), όπως αναφέρεται στο Sharma, (2019), αναφέρει πως τα τελευταία πενήντα (50) χρόνια η διδασκαλία Αγγλικής γλώσσας έχει περάσει από πολλές μεταβάσεις και αλλαγές όσον αφορά την μεθοδολογία της, την γραμματική της, τον γνωστικό κώδικα, καθώς και την γλωσσολογία της. Επιπρόσθετα, συγκεκριμένα στην νηπιακή ηλικία, πρέπει η εκπαιδευτικός να υιοθετήσει μεθόδους εκμάθησης που να απευθύνονται σε μικρά παιδιά, και οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα χαρακτηριστικά και τις μαθησιακές ιδιαιτερότητες της ηλικίας αυτής, δίνοντας παράλληλα έμφαση στην δημιουργικότητα, στα ενδιαφέροντα, και στην φαντασία τους (Sharma, 2019).

α) Η μέθοδος της Ολικής Φυσικής Ανταπόκρισης

Η συγκεκριμένη μέθοδος διδασκαλίας της γλώσσας αναπτύχθηκε από τον James Asher το 1966 και συνιστά την εκμάθηση της ξένης γλώσσας με βάση τον συντονισμό μεταξύ λόγου και σωματικών κινήσεων καθώς στοχεύει να διδάξει την ξένη γλώσσα μέσω σωματικής και κινητικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με τον Asher, η μέθοδος αυτή είναι μια διαδικασία ερεθίσματος – απάντηση καθώς πρέπει να θυμίζει την διαδικασία της απόκτησης της αρχικής γλώσσας, δηλαδή μέσω εντολών που καλούνται τα παιδιά να ανταποκριθούν ακολουθώντας πρώτα σωματικές κινήσεις και ύστερα προφορικός λόγο (Sinha, 2021). Σε αυτή την μέθοδο, επικεφαλής είναι η εκπαιδευτικός, καθώς αυτή είναι που παρέχει τις ευκαιρίες για μάθηση. Μόλις ενταχθεί η μέθοδος αυτή στην ρουτίνα των νηπίων, οι μαθητές απευθείας θα εμπλακούν με την ξένη γλώσσα, θα ασχολούνται και θα αντιδρούν σε αυτήν (Er, 2012).

Πρέπει να επισημανθεί πως, οι ρουτίνες μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στην πολύπλευρη ανάπτυξη των νηπίων και να τους βοηθήσει να αναπτύξουν την αυτονομία τους και την υπευθυνότητα τους. Αυτός ο χαρακτήρας της επανάληψης, εξασφαλίζει ευκαιρίες για αυθόρμητη και αβίαστη μάθηση καθώς και προσφέρει στους μαθητές την ευκαιρία της σωστής οργάνωσης (Πρόγραμμα Σπουδών, 2007). Με την πάροδο του χρόνου, οι μαθητές θα αντιλαμβάνονται και θα καταλαβαίνουν όλο και περισσότερα πράγματα που αφορούν την ξένη γλώσσα με αποτέλεσμα να τονώνεται και η αυτοπεποίθησή τους. Με αυτή την μέθοδο τονίζεται από την Sharma, (2019), πόσο σημαντικό είναι να δίνεται έμφαση στην ακουστική ανάπτυξη της ξένης γλώσσας πριν την ομιλία της καθώς και τονίζεται πως η γλώσσα πρέπει να παρουσιάζεται σε μεγάλες εκφράσεις και όχι λίγες λέξεις ή προτάσεις. Επιπλέον, αναφέρει

πόσο σημαντική είναι, η γραμματική της γλώσσας – στόχος να έρχεται αργότερα μετά από την εισαγωγή της γλώσσας - στόχος (Sharma, 2019).

Είναι καλό να τονιστεί πως, η συγκεκριμένη μέθοδος συνδέει άμεσα την δασκάλα με τους μαθητές καθώς η εκπαιδευτικός κατέχει τον ρόλο του «γονέα», προσφέροντας θετική ανταπόκριση με αποτέλεσμα η ενίσχυση αυτής της μάθησης να ενθαρρύνει περαιτέρω βήματα (Er, 2013). Επιπλέον, η Er (2013) τονίζει στο άρθρο της, πόσο δυναμική είναι αυτή η μέθοδος, και πως είναι πολύ σημαντικό να συνδυάζεται με τραγούδια, παιχνίδια ακόμη και με ιστορίες καθώς τα παιδιά αυτής της ηλικίας μαθαίνουν καλύτερα κάνοντας σωματικά κάτι ή συνδέοντας την μνήμη τους μέσα από πράξεις. Τέλος, με αυτή την μέθοδο οι μαθητές θα μπορέσουν αυτόνομα να δημιουργούν συσχετίσεις λεξιλογίου με φυσικό τρόπο καθώς και είναι από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους εκμάθησης ξένης γλώσσας, ώστε να μην υπάρχει πλήξη κατά την διάρκεια του μαθήματος (Sinha, 2021).

β) Η μέθοδος σχεδίου εργασίας (project)

Τα τελευταία χρόνια, έχει κάνει την εισαγωγή του στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, μια νέα εκπαιδευτική δράση, η μέθοδος σχεδίου εργασίας, η οποία μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης από το Νηπιαγωγείο έως και το Λύκειο. Συγκεκριμένα, λόγω της ελαστικότητας που έχει το πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου σε σχέση με άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης, καθιστά την εφαρμογή του πιο αποδοτική (Γκλιάου, 2002). Η μέθοδος αυτή, βασίστηκε στις απόψεις του Dewey για έναν πιο βιωματικό τρόπο μάθησης αλλά η εξέλιξη και η εφαρμογή αυτής της μεθόδου έγινε από τον William Heard Kilpatrick και τους συνεργάτες του στις αρχές του 1920 και πλέον εν έτη 2023, αποτελεί πολύ σημαντικό στοιχείο στο τρόπο διδασκαλίας σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες σε πολλές χώρες της Ευρώπης (Χρυσοφίδης, 2000).

Το project (σχέδιο εργασίας) είναι μια έρευνα, για ένα συγκεκριμένο θέμα στο οποίο καλείται από μια μικρή ομάδα μαθητών να την επεξεργαστεί μέσα σε μια τάξη ενώ ορισμένες φορές μπορεί να το αναλάβει όλη η τάξη ή ορισμένες φορές ένας μεμονωμένος μαθητής. Στην μελέτη, η ομάδα αποφασίζει να ασχοληθεί συνήθως με άμεσα θέματα που την απασχολούν, προγραμματίζει μόνη της την πορεία των ενεργειών της καθώς και ενεργεί με σκοπό την ολοκλήρωση του στόχους της (Αράπογλου κ.α., 2003). Αυτή η μέθοδος παρέχει στους μαθητές ευκαιρίες για συνεργασία, μοίρασμα των ευθυνών και ιδεών και ανάπτυξη διαφόρων στρατηγικών έρευνας καθώς και καλεί τους μαθητές να πειραματιστούν με αντικείμενα από το περιβάλλον τους και να μάθουν τις λειτουργίες τους.

Η εισαγωγή της μεθόδου αυτή κατά την νηπιακή ηλικία παρουσιάζει βέβαια κάποιες τροποποιήσεις λόγω του αναπτυξιακού επιπέδου των μαθητών όσο αφορά την γλώσσα. Ενώ τα παιδιά νηπιακής ηλικίας παρουσιάζουν έναν αυθορμητισμό ο οποίος ενισχύει την ενασχόληση τους με θέματα που τους ενδιαφέρει, δυστυχώς ο περιορισμός που υπάρχει στην γλώσσα καθίσταται εμπόδιο στην σαφή έκφραση των απόψεων και ιδεών τους (Helm & Katz, 2012). Επιπλέον, λόγω το ότι οι μαθητές νηπιακής ηλικίας δεν μπορούν να υλοποιήσουν ένα σχέδιο εργασίας μόνα τους, η παρουσία και η βοήθεια της νηπιαγωγού κρίνεται απαραίτητη για την προετοιμασία και την επικοινωνία. Γιαυτό το λόγο, η επιτυχία της μεθόδου βασίζεται κυρίως στην ιδιαίτερη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ δασκάλου – μαθητή, καθώς η παρουσία της δασκάλου σαν συνεργάτη και καθοδηγητή είναι πολύ καθοριστική (Γκλιάου, 2002).

γ) Το παιχνίδι

Το παιχνίδι, για τα παιδιά στην πρώιμη ηλικία αποτελεί βασικό παράγοντα της γνωστικής και νοητικής τους ανάπτυξης. Σε έρευνα της Stagnitti, (2004), τονίζεται πως, πέρα από την πληθώρα των ερευνών που έχουν προσπαθήσει να ασχοληθούν με το θέμα της σημασίας και της θέσης του παιχνιδιού στην ζωή και ανάπτυξη των νηπίων, ένας κοινός ορισμός δεν ήταν εφικτό να δοθεί. Αυτό συμβαίνει επειδή, το τι συνιστά παιχνίδι μπορεί να είναι πολύ περίπλοκο καθώς το παιχνίδι περιλαμβάνει ποικίλες συμπεριφορές και μπορεί να εκδηλωθεί με πολλούς τρόπους.

Μέσα από το παιχνίδι, τα παιδιά μπορούν να πειραματιστούν, να ανακαλύψουν, και να αλληλεπιδράσουν με το περιβάλλον τους καθώς και να μάθουν να είναι αυτόνομα. Επιπλέον, είναι μια μέθοδος που μπορεί να παρέχει ευκαιρία στους μαθητές να προσεγγίσουν γνώσεις και δεξιότητες από διαφορετικές μαθησιακές περιοχές (Οδηγός Νηπιαγωγού, 2007). Οι Lewis και Bedson (2014) αναφέρουν πως το παιχνίδι στην αίθουσα του νηπιαγωγείου προσφέρει στους μαθητές κίνητρο για την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας διότι αυτομάτως η εκμάθηση γίνεται με ευχάριστο τρόπο και χωρίς πίεση καθώς και το πλαίσιο του παιχνιδιού κάνει χρήσιμη την ξένη γλώσσα για τους μαθητές. Στο Πρόγραμμα Σπουδών (2021) τονίζεται πόσο σημαντικό είναι το παιχνίδι και για τον ίδιο τον εκπαιδευτικό.

Κατά την διάρκεια του παιχνιδιού η εκπαιδευτικός παρατηρεί, αλληλεπιδρά με τους μαθητές και είναι το καταλληλότερο πλαίσιο να αντληφθεί πολλές πληροφορίες για τα παιδιά. Είναι δυνατό να συλλάβει τα ενδιαφέροντα των μαθητών και τις προτιμήσεις τους (ίσως για κάποια αλλαγή σε ένα μελλοντικό παιχνίδι), και να αντληφθεί τις δεξιότητες και τις γνώσεις

που έχουν κατακτηθεί από τους ίδιους τους μαθητές. Παράλληλα, ενδιαφέρον προκαλεί μια έρευνα που έγινε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής όσον αφορά το παιχνίδι στο πλαίσιο του νηπιαγωγείου. Αντίθετα με όλα τα πλεονεκτήματα που προσφέρει το παιχνίδι και που αναγνωρίζεται από ακαδημαϊκούς, τα τελευταία χρόνια σε νηπιαγωγεία της Αμερικής παρατηρείται μια μείωση στο χρόνο που αφιερώνεται στο παιχνίδι.

Συγκεκριμένα, η Lynch (2015) αναφέρει πως κάποιοι εκπαιδευτικοί έχουν έρθει αντιμέτωποι με δυσκολίες όσον αφορά την ένταξη του παιχνιδιού σε καθημερινή βάση στο νηπιαγωγείο. Αυτό συμβαίνει επειδή, οι ίδιοι εκπαιδευτικοί αισθάνονται «πιέσεις» από άλλους εκπαιδευτικούς, διευθυντές καθώς και σχολικές πολιτικές, ότι πρέπει να επικεντρωθούν σε πιο ακαδημαϊκούς στόχους και καταλήγουν στο αποτέλεσμα να περιορίσουν τον χρόνο του παιχνιδιού στην τάξη (Lynch, 2015). Τέλος, αυτό το πολύμορφο εργαλείο μπορεί να δημιουργήσει στους μαθητές μια ευχάριστη εμπειρία εκμάθησης ξένης γλώσσας η οποία θα γίνει αβίαστα, εμπειρικά και χωρίς κανόνες και πιέσεις. Με αυτόν τον τρόπο, μέσα από ομαδικές δραστηριότητες, τραγούδι και εικόνες οι μαθητές θα δημιουργήσουν μια θετική στάση απέναντι στην μάθηση.

B' ΜΕΡΟΣ

4. Μεθοδολογία

4.1 Ο σκοπός και τα ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση της συνδιδασκαλίας και της συνεργασίας της εκπαιδευτικού Μουσικής με την δασκάλα αγγλικής γλώσσας στο πλαίσιο του μαθήματος αγγλικών στο νηπιαγωγείο. Επιπλέον, μελετάται το πώς συμβάλει η χρήση της μουσικής στην διδασκαλία της Αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο καθώς και τις ενέργειες που απαιτούνται για μια αποτελεσματική συνδιδασκαλία. Πιο συγκεκριμένα, τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν είναι: (α) Ποια η συμβολή της μουσικής στην διδασκαλία της Αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο; και (β) Πώς βίωσαν οι δύο οι εκπαιδευτικοί την συνεργασία τους κατά την διάρκεια της συνδιδασκαλίας τους στο μάθημα των αγγλικών και της μουσικής στο νηπιαγωγείο;

4.2 Η μεθοδολογία

Η παρούσα μελέτη ακολουθεί σχεδιασμό εκπαιδευτική μελέτη περίπτωσης. Μια από τις πιο απαιτητικές προσπάθειες που έχουν γίνει από όλες τις κοινωνικές επιστήμες, και έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές αποτελεί η περιπτωσιολογική μελέτη. Σύμφωνα με τον Yin (2009) η μελέτη περίπτωσης είναι μια μεθοδολογία έρευνας η οποία αφορά ένα συγκεκριμένο άτομο ή μιας ομάδας ατόμων (ομάδα παιδιών, τάξη, σχολείο) που μελετάται και αναλύεται σε βάθος. Η μελέτη αυτή, έχει την δυνατότητα να παρέχει, ένα παράδειγμα πραγματικών ανθρώπων, σε ρεαλιστικές καταστάσεις, επιτρέποντας έτσι τους αναγνώστες να κατανοήσουν κάποιες ιδέες πολύ πιο ξεκάθαρα παρά απλώς να τους τις παρουσιάσουν με αφηρημένες θεωρίες ή αρχές (Cohen et al., 2007). Επιπλέον, η μελέτη αυτή περιλαμβάνει πολλούς τύπους παρατηρήσεων, συμμετοχική ή μη συμμετοχική, βίντεο, μελέτη ημερολογίων, συνεντεύξεις, έγγραφα, επιστολές κλπ (Ισαρης & Πουρκός, 2015). Οι μελέτες περιπτώσεων, θεωρούνται χρήσιμες στην έρευνα καθώς επιτρέπουν στον ερευνητή να εξετάσει δεδομένα σε μικρο-επίπεδο. Αντίθετα όμως, συχνά έχουν κατηγορηθεί για την έλλειψη αυστηρότητάς τους και επιπλέον, επειδή η κάθε έρευνα είναι ξεχωριστή συχνά παρουσιάζεται η έλλειψη γενίκευσης (Yin, 2009).

4.3 Το δείγμα της έρευνας

Η δειγματοληψία που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα είναι ευκολίας και πρόσβασης (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η διαδικασία της δειγματοληψίας αποτελεί καίριο βήμα στον σχεδιασμό της έρευνας, καθώς η επιλογή του δείγματος δύναται να επηρεάσει τόσο την ποιότητα των δεδομένων όσο και τα συμπεράσματα της έρευνας. Το συγκεκριμένο νηπιαγωγείο σε περιοχή της νησιωτικής Ελλάδας επιλέχθηκε, καθώς η διευθύντρια του νηπιαγωγείου έκανε δεκτή την αίτηση για να πραγματοποιηθεί στην σχολική της μονάδα η συγκεκριμένη εκπαιδευτική εφαρμογή. Το τμήμα του νηπιαγωγείου αποτελούνταν από 17 μαθητές στο σύνολο, από τα οποία 11 ήταν αγόρια και 6 κορίτσια και η έρευνα διεξήχθη από τον Φεβρουάριο έως και τον Μάιο του 2022.

4.4 Τρόποι συλλογής των δεδομένων

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αύξηση των εμπειρικών ερευνών που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του σχολείου καθώς και των τάξεων. Συγκεκριμένα ο Μάγος (2005) αναφέρει πως «Ένα πρώτο ερώτημα που έχει να απαντήσει ο ερευνητής μιας σχολικής τάξης αφορά την επιλογή των κατάλληλων ερευνητικών εργαλείων προκειμένου να επιτύχει τη συλλογή έγκυρων και αξιόπιστων δεδομένων». Για την παρούσα έρευνα, χρησιμοποιήθηκαν τέσσερα διαφορετικά εργαλεία συλλογής δεδομένων: α) η παρατήρηση, β) η ημιδομημένη συνέντευξη, γ) οι άτυπες συζητήσεις και δ) ένα ερωτηματολόγιο που συμπλήρωναν οι μαθητές.

Πιο συγκεκριμένα, η εκπαιδευτικός- ερευνήτρια κατέγραφε καθ' όλη την διάρκεια της μελέτης λεπτομερείς παρατηρήσεις που αφορούσαν την συμμετοχή των παιδιών στα μαθήματα, ενώ ταυτόχρονα συμμετείχε ενεργά σε όλες τις δραστηριότητες που οργανώνονταν από την ομάδα (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Βέβαια, ο Μάγος (2005), αναφέρει πως «η παρατήρηση, σαν εργαλείο ερευνητικής μεθόδου δεν θεωρείται αξιόπιστη καθώς η συλλογή και η ανάλυση δεδομένων μέσω αυτής είναι μερικώς υποκειμενική και μερικώς αντικειμενική» (σ.10). Ο συγγραφέας τονίζει συγκεκριμένα πως όσοι ερευνητές επιλέγουν συμμετέχοντας να καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους, τείνουν τόσο οι καταγραφές, όσο και η ανάλυση των δεδομένων τους, να διακρίνονται από υποκειμενικότητα. Γι' αυτό τον λόγο είναι σημαντικό οι ερευνητές να συνδυάζουν πέρα της παρατήρησης και άλλες μεθόδους συλλογής δεδομένων.

Με την εβδομαδιαία παρουσία της ερευνήτριας στην αίθουσα του νηπιαγωγείου, επιχειρήθηκε να παρατηρηθεί εις βάθος, πώς οι μαθητές αντιδρούν και αλληλεπιδρούν σε

συγκεκριμένες δραστηριότητες που γινόντουσαν, καθώς και τι μουσικές δραστηριότητες προτιμούσαν, αλλά και πώς συμμετείχαν στο μάθημα. Πολλές φορές, η δασκάλα αγγλικών προσκαλούσε την ερευνήτρια να βοηθήσει σε δραστηριότητες που γινόντουσαν μαζί με τους μαθητές, καθώς με αυτό τον τρόπο αλληλεπιδρούσε μαζί τους και γινόταν πιο άμεση η παρατήρηση.

Ένας άλλος τρόπος συλλογής δεδομένων για την παρούσα διπλωματική είναι η ημιδομημένη συνέντευξη. Με βάση τα λόγια του Ζαϊμάκη (2002), «η συνέντευξη είναι το πιο συνηθισμένο εργαλείο συλλογής δεδομένων των ποιοτικών μεθόδων» (σ.75). Συγκεκριμένα, η ημιδομημένη συνέντευξη επιτρέπει την δημιουργία ροής ανάμεσα στον ερευνητή και στον ερωτώμενο, καθώς υπάρχει μεγαλύτερος βαθμός ευελιξίας (Μάγος, 2005). Επιπλέον, ενώ η σειρά των ερωτήσεων βρίσκεται στον έλεγχο του ερευνητή, ο ερωτώμενος έχει την δυνατότητα να εκφράσει την άποψη του με περισσότερη ελευθερία και να αναπτύξει τις απόψεις του όπως εκείνος επιθυμεί.

Στην παρούσα έρευνα, πριν την έναρξη της ημιδομημένης συνέντευξης, η συμμετέχουσα ενημερώθηκε ότι η συζήτηση θα ηχογραφηθεί και συναίνεσε σε αυτό. Οι ερωτήσεις που αξιοποιήθηκαν από την ερευνήτρια ήταν στοχευμένες και συγκεκριμένες ώστε να περιγράψει η συμμετέχουσα την δική της εμπειρία συνδιδασκαλίας στο νηπιαγωγείο στο πλαίσιο της ερευνήτριας. Φροντίστηκε εκ των προτέρων, οι ερωτήσεις που θα έκανε η ερευνήτρια να είναι σαφείς, ξεκάθαρες και κατανοητές στην συμμετέχουσα. Επιπλέον, η ερευνήτρια διατήρησε στάση ουδέτερη, χωρίς να εκφράζει την άποψη της στις ερωτήσεις. Ένας τρόπος συλλογής δεδομένων που κρίθηκε απαραίτητος για την διαμόρφωση της παρούσας έρευνας ήταν και το ερωτηματολόγιο το οποίο δόθηκε στους μαθητές να συμπληρώσουν κατά την διάρκεια των μαθημάτων στο νηπιαγωγείο. Με αυτό τον τρόπο δόθηκε η δυνατότητα στους ίδιους τους μαθητές να εκφράσουν την άποψή τους για τα μαθήματα.

4.5 Θεματική Ανάλυση

Προχωρώντας από το πιο γενικό πλαίσιο της μεθοδολογίας στο πιο ειδικό, η ερευνήτρια επέλεξε την προσέγγιση της θεματικής ανάλυσης. Η θεματική ανάλυση είναι μια πολύ εύχρηστη μέθοδος για έναν ερευνητή η οποία χρησιμοποιείται κυρίως σε ποιοτικές έρευνες (Γαλάνης, 2018). Επιπλέον, ένα από τα αρκετά πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης μεθόδου ανάλυσης είναι ότι, είναι γνωστή για το χαρακτηριστικό της «ελευθερίας» και «ευελιξίας», καθώς μπορεί να αξιοποιηθεί με πολλούς τρόπους από ερευνητές διαφόρων επιστημονικών θέσεων (Τσιώλης, 2018). Όμως, τονίζεται από τον Τσιώλη, (2018), πως επειδή

υπάρχει αυτή η ελαστικότητα και η ελευθερία στην ποιοτική ανάλυση δεν σημαίνει πως θα διεξάγεται δίχως επιστημολογική τεκμηρίωση. Η συγκεκριμένη ανάλυση, είναι μια ερευνητική μέθοδος εντοπισμού, ανάλυσης και γνωστοποίησης διαφόρων θεμάτων που προκύπτουν μέσα από τα δεδομένα (Ισαρης & Πουρκός, 2015). Σκοπός της θεματικής ανάλυσης, είναι η δημιουργία και η καταγραφή των κωδικοποιήσεων και των θεμάτων που προκύπτουν από συνεντεύξεις ή παρατηρήσεις των ατόμων που συμμετέχουν στην έρευνα (Γαλάνης, 2018). Σημαντική προϋπόθεση στην ανάλυση αυτή, είναι «ο ερευνητής να κατέχει ενεργητικό και δημιουργικό ρόλο καθώς όσο θα αναπτύσσει μια άμεση σχέση με τα δεδομένα της έρευνας του, περισσότερο θα παράγει και θα συγκροτεί τα θέματα του παρά θα τα ανακαλύπτει» (Τσιώλης, 2018, σ. 98).

Η θεματική ανάλυση αφορά «μια διαδικασία κίνησης, επαναφοράς, ή κυκλικότητας, η οποία χαρακτηρίζεται από συστηματικότητα αλλά και από ευελιξία και είναι αλληλένδετη με άλλες διαδικασίες στο πλαίσιο του ερευνητικού σχεδιασμού» (Ισαρη & Πουρκός, 2015, σ. 117). Για τη διασφάλιση συστηματικής προσέγγισης της θεματικής ανάλυσης, η ερευνήτρια επιχείρησε να ακολουθήσει τα έξι (6) βήματα που προτείνουν οι Braun και Clarke (2006). Συγκεκριμένα, τα βήματα είναι τα ακόλουθα:

Γνωριμία της ερευνήτριας με τα δεδομένα:

Στο αρχικό στάδιο της θεματικής ανάλυσης, η ερευνήτρια εξοικειώθηκε με το ερευνητικό υλικό που διέθετε και πιο συγκεκριμένα, με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, το ημερολόγιο της, την συνομιλία με την δασκάλα αγγλικών καθώς και με την ημιδομημένη συνέντευξη. Η ερευνήτρια μετά από επαναλαμβανόμενη ανάγνωση των ερευνητικών ερωτημάτων και την προσεκτική ανάλυση των δεδομένων που διέθετε, δημιούργησε μια αρχική εικόνα σχετικά με τις απαντήσεις των συμμετεχόντων καθώς και με τις απαντήσεις της δασκάλας αγγλικών. Η διαδικασία αυτή, ώθησε την ερευνήτρια να συντάξει ένα σύνολο αρχικών ιδεών ώστε να προχωρήσει στο δεύτερο στάδιο της ανάλυσης, την κωδικοποίηση.

Κωδικοποίηση: Στο δεύτερο στάδιο της θεματικής ανάλυσης, η ερευνήτρια εξέτασε προσεκτικά τα κείμενα των απαντήσεων των μαθητών, τις συνομιλίες της δασκάλας αγγλικών καθώς και τις απαντήσεις που έδωσε η δασκάλα αγγλικών στην συνέντευξη, και δημιούργησε παράγραφο προς παράγραφο έναν εννοιολογικό προσδιορισμό, τον λεγόμενο «αρχικό κώδικα». Ο κώδικας αυτός, προσδιορίζει στην ερευνήτρια, ευσύνοπτα το νόημα που δίνει στο συγκεκριμένο τμήμα των δεδομένων της. Επιπλέον, η διαδικασία αυτή της κωδικοποίησης πρέπει να είναι συστηματική και οι κωδικοί περιεκτικοί. Σε κάθε απόσπασμα του κειμένου,

είναι πιθανό να υπάρχουν περισσότεροι κώδικες και να περιέχει παραπάνω από ένα νόημα. Δεδομένου αυτού, ορισμένοι κώδικες μπορούν να συνδυαστούν και να ενοποιηθούν ώστε να δημιουργήσουν κατηγορίες (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Αναζήτηση των θεματικών της ανάλυσης: Σε αυτό το στάδιο της ανάλυσης, η ερευνήτρια καλείται να εστιάσει στην αναζήτηση πιθανών θεμάτων ή υποθεμάτων. Επιχειρεί να συνδυάσει διαφορετικούς κωδικούς, και αναζητάει πιθανές θεματικές ή μοτίβα που προκύπτουν από τα δεδομένα της. Οι πιθανές θεματικές είναι πιο αφηρημένες και γενικές από τους κωδικούς. (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Σε αυτό το σημείο, ύστερα από κατανόηση, επεξεργασία, και συγχώνευση των κωδικών προκύπτουν οι πιθανές θεματικές οι οποίες αποτελούν αυτόνομες έννοιες που μπορούν να λειτουργήσουν ως απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία εξετάζει η ερευνήτρια. Επιπλέον, μέσα από αυτή την διαδικασία μπορεί να διαμορφωθεί ένας θεματικός χάρτης, ο οποίος θα δείχνει τις σχέσεις μεταξύ των θεμάτων καθώς και τις ιδιότητες τους (Τσιώλης, 2018).

Επανεξέταση των θεμάτων: Το τέταρτο στάδιο, περιλαμβάνει την διαμόρφωση ενός συνόλου πιθανών θεματικών, και επιχειρείται από την ερευνήτρια η επανεξέταση τους. Με την διαδικασία αυτή, βεβαιώνεται εάν τα πιθανά θέματα πληρούν τα κριτήρια ώστε να συμπεριληφθούν στην παρούσα έρευνα. Η ερευνήτρια έλεγξε μήπως κάποια θέματα είναι παρόμοια και θα έπρεπε να συγχωνευτούν, να διαμορφώσουν μια υποθεματική ή ακόμη και να απορριφθούν.

Προσδιορισμός και τιτλοδότηση των θεμάτων: Αφού ολοκληρώθηκε το στάδιο της επανεξέτασης, η ερευνήτρια εξασφάλισε πως δεν υπάρχει καμία αλληλεπικάλυψη μεταξύ των θεμάτων. Σε αυτό το σημείο, η ερευνήτρια καλείται να σκεφτεί πιθανές ονομασίες για τα θέματα, οι οποίες πρέπει να περιγράφουν εν συντομία το περιεχόμενο τους, ώστε να μπορεί να γίνει άμεσα κατανοητό από τον αναγνώστη καθώς και να του δίνει μια καθαρή εικόνα σχετικά με το τι συμπεριλαμβάνει κάθε θέμα. Η ερευνήτρια μετά από την επανεξέταση και διαμόρφωση των θεματικών κατέληξε σε πέντε (5) τελικές θεματικές: α) Η διαδικασία της συνεργατικής διδασκαλίας, β) Ο ρόλος της επικοινωνίας, γ) Η σχέση μουσικής και αγγλικών, δ) Η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, και ε) Οι απόψεις των νηπίων.

Έκθεση των δεδομένων και συγγραφή των ευρημάτων: Στο τελικό στάδιο, αφού η ερευνήτρια είχε καταλήξει στις τελικές θεματικές, συνέγραψε την τελική ανάλυση και στα

ευρήματα στα οποία κατέληξε. Η ερευνήτρια επιχείρησε μέσα από τα αυτούσια αποσπάσματα των δεδομένων της να τεκμηριώσει τα ευρήματα της, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στον αναγνώστη να πεισθεί για την αξία και την εγκυρότητα της ανάλυσης της. Επιπλέον, μέσα από την συγγραφή της ανάλυσης, η ερευνήτρια προσπάθησε να παράσχει στον αναγνώστη μια ενδιαφέρουσα και λογική ιστορία, η οποία παράλληλα δεν θα είναι κουραστική και δεν θα παρέχει ανούσιες επαναλήψεις, και θα παρουσιάζει την σύνδεση όλων των δεδομένων με αποτελεσματικό τρόπο.

4.6 Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας

Με βάση τα λόγια των Καραχάλιου κ. ά. (2010: 23), «η ηθική και δεοντολογία αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της έρευνας, από τη σύλληψη μιας ιδέας έως τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων. Τα πιο συνηθισμένα ζητήματα είναι η συνειδητή συγκατάθεση όσων εμπλέκονται στην έρευνα, η προστασία των προσωπικών δεδομένων, [...]» και άλλα. Στην συγκεκριμένη έρευνα, έπειτα από συζήτηση και συνεννόηση με τη διευθύντρια του νηπιαγωγείου, αναφέρθηκε πως πριν την έναρξη της έρευνας και της πρακτικής της ερευνήτριας στην τάξη του νηπιαγωγείου, θα γινόταν ενημέρωση όλων των γονέων των μαθητών για την παρουσία του τρίτου εκπαιδευτικού μέσα στην τάξη. Η ενημέρωση δεν έγινε με έντυπη μορφή, αλλά αντιθέτως με ιδιωτικό μήνυμα στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις όλων των γονέων από το ίδιο το νηπιαγωγείο. Μόλις δόθηκε άδεια από την διευθύντρια ξεκινήσαμε τα μαθήματα στην αίθουσα του νηπιαγωγείου. Πριν αρχίσουν τα μαθήματα συνδιδασκαλίας, οι μαθητές (συμμετέχοντες) ενημερώθηκαν σχετικά με το σκοπό της έρευνας και συμφώνησαν προφορικά πως ήθελαν να συμμετέχουν σε αυτήν. Τα ερωτηματολόγια τα οποία μοιράζονταν στους μαθητές μετά από κάθε μάθημα, συμπεριελάμβαναν τρεις ερωτήσεις, εύκολες και βατές για να μην υπάρχει δυσκολία κατανόησης και είχαν τη μορφή 5βαθμης κλίμακας Likert με φατσούλες για να επιλέγουν τα παιδιά κάθε φορά. Η συμμετοχή και η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου από τους μαθητές ήταν προαιρετική και ανώνυμη, συνεπώς δεν ήταν δυνατόν να αναγνωρισθεί η πραγματική ταυτότητα των μαθητών. Τα ερωτηματολόγια χρησιμοποιήθηκαν μόνο για τον σκοπό αυτής της έρευνας.

4.7 Οι περιορισμοί της έρευνας

Κατά το χρόνο διεξαγωγής της έρευνας φυσικά υπήρξαν και ορισμένα προβλήματα και περιορισμοί. Μία από τις δυσκολίες που αντιμετωπίστηκε αφορούσε την απουσία πολλών μαθητών από το νηπιαγωγείο λόγω του κορονοϊού με αποτέλεσμα να μην υπάρχει συνεπής

παρουσία όλων των νηπίων σε όλα τα μαθήματα. Αυτό συνέβη γιατί την χρονική περίοδο που πραγματοποιήθηκαν τα μαθήματα στο νηπιαγωγείο υπήρχε έξαρση του ιού στις νεαρές ηλικίες και πολλοί μαθητές απουσίαζαν από το σχολείο. Επιχειρήθηκε συνεπής εβδομαδιαία παρουσία της ερευνήτριας στα μαθήματα αγγλικών, αλλά ένας άλλο περιορισμός που αντιμετωπίστηκε όπως ήταν αναμενόμενο, ήταν οι μέρες και τα μαθήματα που χάθηκαν λόγω εορτών και προβλημάτων υγείας είτε της ερευνήτριας είτε της δασκάλας αγγλικών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να πραγματοποιηθούν συνολικά 12 μαθήματα σε διάστημα τεσσάρων μηνών. Παρ' όλα αυτά, πέρα από τις αρχικές δυσκολίες με την απουσία πολλών μαθητών λόγω κορονοϊού, όσο προχωρούσε ο καιρός όλο και πιο ολοκληρωμένο γινόταν το τμήμα, συνεπώς από τα μισά μαθήματα και μετά ήταν παρόντες οι περισσότεροι μαθητές.

Ένας επιπλέον περιορισμός ήταν η πλήρης κατανόηση του ερωτηματολογίου από τους μαθητές καθώς η συμπλήρωση γινόταν από τους ίδιους. Από την μια πλευρά είναι θετικό που δεν υπήρχε παρέμβαση της ερευνήτριας στην συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, από την άλλη, ίσως λόγω της μικρής ηλικίας των μαθητών του νηπιαγωγείου, εκφράστηκε στην αρχή η μη κατανόηση κάποιων ερωτήσεων. Ένας επιπλέον περιορισμός της έρευνας, είναι η αξιοπιστία των ερωτηματολογίων που συμπληρώθηκαν από τους μαθητές, καθώς πολλές φορές η συμπλήρωση γινόταν ανάλογα με την διάθεση εκείνης της ημέρας του κάθε μαθητή.

Τέλος, αυτό που ξεχώρισε περισσότερο κατά την διεξαγωγή της έρευνας στο νηπιαγωγείο ήταν πόσο ευγενικό και φιλόξενο ήταν το προσωπικό του νηπιαγωγείου, δηλαδή πέρα από τις διάφορες δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν όλες οι δασκάλες ήταν πρόσχαρες να βοηθήσουν όσο μπορούνε ακόμη και να διαμορφώσουν διαφορετικά το θέμα του μαθήματος της ημέρας ώστε να ταιριάζει με το θέμα του μαθήματος μουσικής – αγγλικών. Τα αποτελέσματα της παρούσας εκπαιδευτικής εφαρμογής αφορούν μόνο ένα τμήμα 17 παιδιών ενός νηπιαγωγείου σε νησί του Ιονίου, συνεπώς δεν μπορούν να γενικευτούν τα ευρήματα της.

4.8 Περιγραφή της Εκπαιδευτικής Εφαρμογής

9/02/2022

Το σημερινό μάθημα ήταν κυρίως παρατήρησης και γνωριμίας. Αρχικά με την νηπιαγωγό και την δασκάλα αγγλικών και κατόπιν με τους μαθητές. Η δασκάλα αγγλικών χρησιμοποίησε για την διεξαγωγή του μαθήματος της, κύριο εργαλείο τον προτζέκτορα και προβάλλει στα παιδιά διαφορετικά βίντεο σχετικά με τα ζώα. Δημιούργησε ένα διάλογο με τους μαθητές, και συζητούσανε εάν έχουν δει αυτά τα ζώα. Στη συνέχεια έβαλε το βίντεο σε επανάληψη και

ζήτησε από τους μαθητές να σηκωθούν και να μιμηθούν τις κινήσεις που βλέπουν στο βίντεο. Το μάθημα τελείωσε πιο νωρίς και οι μαθητές βγήκαν για διάλειμμα.

16/02/2022

Το σημερινό μάθημα έχει το χαρακτήρα της παρατήρησης από την μεριά της εκπαιδευτικού μουσικής. Υπάρχει μια ένταση στην τάξη και η δασκάλα μιλάει στα αγγλικά για να την παρατηρήσουν οι μαθητές και να σταματήσουν την φασαρία. Η δασκάλα αγγλικών αναφέρθηκε στην ημέρα του Αγίου Βαλεντίνου, και έδειξε στους μαθητές ένα βίντεο στο προτζέκτορα. Η δασκάλα αγγλικών έβαλε ένα βίντεο με λέξεις στα αγγλικά που σχετίζονται με την αγάπη. Αργότερα έβαλε το βίντεο να παίζει σε επανάληψη μέχρι οι μαθητές να τραγουδήσουν σωστά το λεξιλόγιο που τους έδειξε η δασκάλα αγγλικών. Αργότερα, ζήτησε από τους μαθητές να καθίσουν στα θρανία τους και να ζωγραφίσουν μια φωτοτυπία που τους έδωσε η δασκάλα αγγλικών.

17/02/2022

Στο σημερινό μάθημα, η εκπαιδευτικός μουσικής κατέχει τον ρόλο συμμετοχικής παρατηρήτριας. Στο σημερινό μάθημα η δασκάλα αγγλικών δίδαξε στους μαθητές τους τρεις χαιρετισμούς που λέγονται μέσα στην ημέρα στα αγγλικά. Η δασκάλα δημιούργησε ένα διάλογο με τους μαθητές για το εάν γνωρίζουν αυτούς τους χαιρετισμούς και εάν τους χρησιμοποιούν μέσα στην ημέρα τους. Οι μαθητές ήταν πολύ αναστατωμένοι και η δασκάλα αγγλικών επέλεξε να κάνει σύντομο το μάθημα της. Μετά από πολλές επαναλήψεις των χαιρετισμών η δασκάλα ζήτησε από τους μαθητές να γυρίσουν στα θρανία τους να ζωγραφίσουν μια εικόνα που τους μοίρασε.

02/03/2022

Η εκπαιδευτικός μουσικής συμμετείχε και σε αυτό το μάθημα, όπου υπήρχε ανάγκη. Συγκεκριμένα, η δασκάλα ξεκίνησε το μάθημα, προβάλλοντας ένα βίντεο στο προτζέκτορα σχετικό με τις απόκριες. Το βίντεο περιείχε πολλές λέξεις αγγλικών και οι μαθητές φάνηκε να τις ακούνε πρώτη φορά καθώς παρακολουθούσαν προσεκτικά. Γι' αυτό το λόγο η δασκάλα αγγλικών πρόβαλε το βίντεο σε επανάληψη. Αφού έμαθαν το λεξιλόγιο τα παιδιά,

τραγουδίσαν το τραγούδι που έμαθαν από το βίντεο αρκετές φορές μόνα τους. Κατόπιν, η δασκάλα έδωσε στους μαθητές μια ζωγραφιά ενός κλόουν, ζητώντας να το ζωγραφίσουν με έναν συγκεκριμένο τρόπο (ζωγραφική με αριθμούς). Η ερευνήτρια συμμετείχε βοηθώντας τους μαθητές όποτε χρειάστηκε.

03/03/2022

Το σημερινό μάθημα είναι το πρώτο μάθημα συνδιδασκαλίας της εκπαιδευτικού μουσικής με την δασκάλα αγγλικών. Το τραγούδι που επιλέχθηκε είναι σχετικό με τις απόκριες. Η εκπαιδευτικός μουσικής έφερε μαζί της μια κιθάρα και μια μεγάλη πένα που δημιούργησε για το μάθημα. Η εκπαιδευτικός μουσικής μαζί με την δασκάλα εξήγησαν στα παιδιά ότι θα μάθουν ένα τραγούδι όλοι μαζί. Η πλειοψηφία των μαθητών γνώριζαν τα λόγια του τραγουδιού οπότε το μάθημα κύλησε εύκολα. Με πολλές επαναλήψεις έμαθαν πολύ καλά το τραγούδι και σε αυτό το σημείο η εκπαιδευτικός μουσικής εμφάνισε την κιθάρα και εξήγησε στους μαθητές τι ακριβώς θα έκαναν. Ένας – ένας, με την σειρά, οι μαθητές έπαιξαν συγχορδίες με την πένα που έφτιαξε η εκπαιδευτικός. Ήταν η πρώτη επαφή ορισμένων μαθητών με κάποιο μουσικό όργανο, κάτι που έκανε το μάθημα αυτό μοναδικό. Ύστερα, μοιράστηκε στους μαθητές μια εικόνα που ο κάθε μαθητής ζωγράφισε ξεχωριστά.

09/03/2022

Στο σημερινό μάθημα η ερευνήτρια παρακολούθησε το μάθημα που διεξήχθη από την νηπιαγωγό της τάξη καθώς απουσίαζε η δασκάλα των αγγλικών. Το θέμα στο οποίο επικεντρώθηκε το μάθημα ήταν το νερό, και ο κύκλος του νερού.

10/03/2022

Το μάθημα αυτό ήταν το δεύτερο μάθημα συνδιδασκαλίας. Η θεματική ήταν σχετική με τις νότες. Μαζί με την δασκάλα αγγλικών, έγινε διάλογος με τους μαθητές για το εάν γνωρίζουν τις νότες. Η πλειοψηφία απάντησε θετικά. Η εκπαιδευτικός μουσικής είχε φτιάξει ένα πεντάγραμμο με την οικογένεια «των νοτών» και με ένα πιο ευχάριστο τρόπο εξήγησε στους μαθητές τις ονομασίες των νοτών. Η εκπαιδευτικός μουσικής παρουσίασε στους μαθητές το τραγούδι που δημιούργησαν μαζί με την δασκάλα αγγλικών και το τραγουδίσαν εξηγώντας ταυτόχρονα το λεξιλόγιο. Αργότερα, επιχειρήθηκε και από την δασκάλα αγγλικών και την εκπαιδευτικό μουσικής να εντάξουν κάποιες έννοιες, σιγανά και δυνατά με παλαμάκια. Η δεύτερη δραστηριότητα ίσως να μην ήταν τόσο πετυχημένη και να χρειάζεται περισσότερη

επανάληψη και καλύτερη γνώση των στίχων του τραγουδιού ώστε να μην αποπροσανατολίζονται οι μαθητές.

16/03/2022

Στο σημερινό μάθημα όλοι οι μαθητές ήταν παρόντες. Η εκπαιδευτικός μουσικής, μαζί με την δασκάλα αγγλικών, δημιούργησαν ένα τραγούδι σχετικό με τον κύκλο του νερού. Το λεξιλόγιο δεν ήταν τόσο δύσκολο αλλά όχι και πολύ εύκολο. Μετά από αρκετή εξήγηση του λεξιλογίου όλοι οι μαθητές αντιλήφθηκαν τα λόγια του τραγουδιού. Παρόλο που υπήρχε κάποια δυσκολία, μόλις τραγούδησε η εκπαιδευτικός μουσικής το τραγούδι μαζί με την δασκάλα αγγλικών περίπου όλοι μαθητές από την αρχή προσπάθησαν να τραγουδήσουν τα λόγια. Μετά από αρκετές επαναλήψεις όλοι οι μαθητές συμμετείχαν στο τραγούδι. Αργότερα, οι δασκάλες θεώρησαν καλή στιγμή να εντάξουνε κάποιες απλές κινήσεις μέσα στο τραγούδι ώστε να γίνει πιο κατανοητό από τους μαθητές. Στην δραστηριότητα αυτή συμμετείχαν όλοι οι μαθητές στις κινήσεις. Στο τέλος, η δασκάλα αγγλικών έδωσε μια φωτοτυπία στους μαθητές να ζωγραφίσουν μέχρι να χτυπήσει το κουδούνι.

17/03/2022

Επιλέγοντας ως θεματική τον κύκλο του νερού, στο συγκεκριμένο μάθημα υπήρχε μια πιο παιγνιώδη διάθεση καθώς οι δασκάλες δημιούργησαν μουσικά όργανα με ρύζι και φασόλια. Σκοπός του μαθήματος ήταν οι μαθητές να καταλάβουν καλύτερα τους ήχους της βροχής. Μαζί με τους μαθητές, οι δασκάλες έφτιαξαν μαράκες. Οι μαθητές χωρίστηκαν σε δύο ομάδες ώστε κάποιοι να έχουν την δυνατή βροχή και κάποιοι την απαλή βροχή ώστε να υπάρχει ισορροπία μέσα στην τάξη. Ζητήθηκε από τους μαθητές να επιστρέψουν στα θρανία τους και να χρωματίσουν όπως επιθυμούσαν την μαράκα τους. Μόλις ολοκληρώθηκε η ζωγραφική, ζητήθηκε από την εκπαιδευτικό μουσικής να τραγουδήσουν το τραγούδι που φτιάξαμε την προηγούμενη ημέρα. Μετά από αρκετές επαναλήψεις του τραγουδιού εντάξανε και τα οργανάκια μέσα στο τραγούδι. Επιπλέον, επιχειρήθηκε από τις δασκάλες, δεύτερη προσπάθεια στις έννοιες δυνατά και σιγανά κάτι που μαζί με τις μαράκες πέτυχε.

14/04/2022

Η θεματική του σημερινού μαθήματος ήταν οι εθιμοτυπικές πρακτικές που ακολουθούνται το Πάσχα. Η συγκεκριμένη θεματική ήταν αρκετά δύσκολη και οι δασκάλες δυσκολεύτηκαν να γράψουνε κάποιο τραγούδι αλλά τα κατάφεραν. Σκοπός του σημερινού μαθήματος ήταν οι μαθητές να μάθουν ορισμένες λέξεις στα αγγλικά που σχετίζονται με το Πάσχα. Το λεξιλόγιο ήταν εύκολο και βατό για τους μαθητές. Οι δασκάλες εξήγησαν τους στίχους και επανέλαβαν το λεξιλόγιο μέχρι να το αντιληφθούν οι μαθητές. Μόλις έμαθαν τους στίχους αρκετά καλά, επιχείρησαν για δεύτερη φορά να εντάξουνε παλαμάκια μέσα στον ρυθμό, κάτι που έγινε με μεγαλύτερη επιτυχία.

12/05/2022

Στο σημερινό μάθημα η ερευνήτρια παρακολούθησε το μάθημα που διεξήχθη από την νηπιαγωγό της τάξη καθώς απουσίαζε η δασκάλα των αγγλικών. Το θέμα στο οποίο επικεντρώθηκε το μάθημα ήταν κυρίως για τον κύκλο ζωής της πεταλούδας.

18/05/2022

Στο συγκεκριμένο μάθημα συνδιδασκαλίας η δασκάλα αγγλικών και η εκπαιδευτικός μουσικής δημιούργησαν ένα τραγούδι σχετικά με τον κύκλο ζωής της πεταλούδας. Εξήγησαν το λεξιλόγιο στους μαθητές και παρόλο την δυσκολία του λεξιλογίου οι μαθητές αντιλήφθηκαν τις λέξεις στα αγγλικά από την αρχή. Έγιναν πολλές επαναλήψεις του τραγουδιού μέχρι να καταλάβουν οι μαθητές άψογα τους στίχους. Οι δύο δασκάλες επέλεξαν να εντάξουν κινήσεις στους στίχους του τραγουδιού ώστε να δοθεί έμφαση στα λόγια για καλύτερη κατανόηση του κομματιού.

19/05/2022

Στο σημερινό μάθημα η θεματική που επιλέχθηκε είναι η θάλασσα και τα θαλάσσια ζώα. Το τραγούδι που δημιούργησαν οι δασκάλες έχει εύκολο και βατό λεξιλόγιο που σχετίζεται με την θάλασσα. Οι μαθητές γνώριζαν ήδη αρκετές λέξεις και έμαθαν με ευκολία το τραγούδι. Μετά από αρκετές επαναλήψεις το τελειοποίησαν. Οι δασκάλες σχεδίασαν να εντάξουνε ρυθμικές κινήσεις για να δοθεί έμφαση σε κάποιες λέξεις, και η δραστηριότητα ήταν επιτυχής. Αργότερα, οι μαθητές κάθισαν στα θρανία τους και η δασκάλα αγγλικών μοίρασε φωτοτυπίες για να ζωγραφίσουν την θάλασσα και κάποια θαλάσσια ζώα.

5. Περιγραφή των θεματικών κατηγοριών

Από την ανάλυση των δεδομένων, προέκυψαν οι πέντε θεματικές κατηγορίες που αναπτύσσονται παρακάτω.

Η διαδικασία της συνεργατικής διδασκαλίας

Από την ανάλυση των συνεντεύξεων φάνηκε ότι η συνεργασία ανάμεσα στις δύο εκπαιδευτικούς ακολούθησε ποικίλα στάδια. Από την αρχή η επικοινωνία εδραιώθηκε με τρόπο που θα επέτρεπε στις δύο εκπαιδευτικούς να συναποφασίζουν καθ' όλα τα στάδια του μαθήματος. Στόχος ήταν η δημιουργία ενός κοινού διδακτικού πλάνου ως προς τη θεματική, τη σειρά των δραστηριοτήτων, αλλά και το διαθέσιμο χρόνο για κάθε δραστηριότητα. Επιπλέον, σημαντική ήταν η συνεργασία με τη νηπιαγωγό της τάξης. Όπως ανέφερε η Δέσποινα, «το θέμα πάντα μας δίνανε οι νηπιαγωγοί, εμ και νομίζω και οι τρεις με κάποιο περίεργο τρόπο, η νηπιαγωγός και εμείς οι δύο συνεργαζόμασταν ομαδικά μέσα στην τάξη εκείνη την ώρα». Παρόλο που καμία δεν είχε ξαναεργαστεί με βάση την συνδιδασκαλία, και που το μάθημα των αγγλικών διδάχθηκε για πρώτη φορά επίσημα στο νηπιαγωγείο, το αποτέλεσμα φάνηκε να χαρακτηρίζεται ικανοποιητικό. «Νομίζω ότι τον πετύχαμε αρκετά καλά τον στόχο μας» ανέφερε η εκπαιδευτικός αγγλικών κατά τη συνέντευξη. Σημαντικό στοιχείο υπήρξε η συνεχής επικοινωνία με την νηπιαγωγό της τάξης, ώστε όλες οι διδασκαλίες να επικεντρώνονται στις θεματικές που ήδη δούλευε στο μάθημά της. Οι δραστηριότητες που οργανώθηκαν από τις δύο εκπαιδευτικούς ακολούθησαν έναν διακαλλιτεχνικό χαρακτήρα, με κύρια εργαλεία τη ζωγραφική, τις χειροτεχνίες σε συνδυασμό με τη μουσική και τα αγγλικά. Κατά τη διάρκεια του μαθήματος, οι δύο εκπαιδευτικοί είχαν ισότιμους ρόλους, και στο μάθημα οι δραστηριότητες των αγγλικών και της μουσικής εναλλάσσονταν αρμονικά. Συγκεκριμένα, η από κοινού, δημιουργία μουσικών δραστηριοτήτων αποτέλεσε πολύ σημαντικό στοιχείο για την εδραίωση ενός ευχάριστου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, καθώς και την ανάπτυξη μιας άμεσης επαφής των μαθητών με τις δασκάλες. Η δημιουργία αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων φάνηκε να αρέσει ιδιαίτερα στα παιδιά, ενώ παράλληλα εξασκήθηκε η ενεργητική ακοή τους. Η ερευνήτρια εκπαιδευτικός μουσικής στις παρατηρήσεις της κατέγραψε: «φτιάξαμε με τους μαθητές αυτοσχέδια όργανα για να παρομοιάσουμε την ελαφριά βροχή και την καταιγίδα. Οι μισοί μαθητές έφτιαζαν μαράκες με

ρύζι και οι άλλοι μισοί με γίγαντες. Έτσι υπήρχε ισορροπία στους ήχους της βροχής που συνόδευε το τραγούδι».

Η επιλογή των τραγουδιών που αφορούσαν σε κάθε θεματική ενότητα γινόταν από την δασκάλα μουσικής/ερευνήτρια, και με τη σύμφωνη γνώμη της δασκάλας αγγλικών, το μάθημα εμπλουτιζόταν με επιπλέον διαθεματικά και διακαλλιτεχνικά στοιχεία. Τα τραγούδια που χρησιμοποιήθηκαν στα μαθήματα δημιουργήθηκαν και από τις δύο εκπαιδευτικούς συνεργατικά. Αυτό επέτρεψε την εισαγωγή λέξεων που άπτονταν του λεξιλογίου του μαθήματος των αγγλικών και μελωδικές φράσεις που προτείνονταν ως κατάλληλες για το αναπτυξιακό στάδιο των νηπίων. Ένα παράδειγμα τέτοιου συνεργατικού τραγουδιού περιγράφεται από την δασκάλα μουσικής/ερευνήτρια στο παρακάτω απόσπασμα: «Παρόλο που με την δασκάλα αγγλικών δυσκολευτήκαμε να γράψουμε κάποιο τραγούδι για το Πάσχα, έγραψα ένα μικρό τραγούδι με λέξεις «Easter, spring, eggs, bunny,» πριν πάω στο μάθημα. Σε αυτό το σημείο βρήκαμε την ευκαιρία μαζί με την δασκάλα αγγλικών να εντάξουμε παλαμάκια και να επιχειρήσουμε πάλι να βαράμε παλαμάκια μέσα στον ρυθμό». Τα τραγούδια συχνά συνοδεύονταν από κινήσεις ώστε να ενισχυθεί η μάθηση του λεξιλογίου αλλά και να κινητοποιηθεί η συμμετοχή των νηπίων. Οι πολλές επαναλήψεις των τραγουδιών φαίνεται ότι επέτρεψαν στα παιδιά να μάθουν με μεγαλύτερη ευκολία το νέο λεξιλόγιο των αγγλικών.

Ενώ η συνεργασία των δύο εκπαιδευτικών ήταν στην αρχή λιγότερο εμφανής, μέσα από τα μαθήματα κατάφεραν να εδραιώσουν έναν κώδικα επικοινωνίας που τους επέτρεψε να χτίσουν συνεργατικά πλάνα και να παρουσιάζουν ισότιμα τις δραστηριότητες μουσικής και αγγλικής γλώσσας. Από τα σχόλια της δασκάλας αγγλικών φάνηκε ότι αξιολόγησε με θετικό πρόσημο την προετοιμασία και την μουσική σύμπραξη. Ακολουθώντας τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες, τα τραγούδια που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας, λειτούργησαν βοηθητικά και ως προς τα δύο αντικείμενα. Όπως ανέφερε, «Το συγκεκριμένο μάθημα με τα ψάρια, ήταν ωραία οργανωμένο. Είχε απλό λεξιλόγιο που το έμαθαν εύκολα. Τους άρεσε ιδιαίτερα το μουσικό όργανο με το οποίο συνδύασες τους ήχους της θάλασσας και το γεγονός ότι μπόρεσαν και εκείνα να δοκιμάσουν να παίξουν με αυτό το τραγούδι, τους άρεσε, και μας έδωσε αφορμή να μάθουμε ένα τραγούδι για την καλοκαιρινή γιορτή». Η

απήχηση που είχαν τα τραγούδια στα παιδιά σημειώθηκε από την δασκάλα αγγλικών, καθώς κάποιες εβδομάδες μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, τα παιδιά αναζητούσαν τα συγκεκριμένα τραγούδια στο διαδίκτυο. Η απάντηση της δασκάλας στα παιδιά ήταν χαρακτηριστική: «το κάναμε όταν ήταν μαζί και η κυρία Ζίνα και το είχε γράψει η ίδια το τραγούδι», ώστε τα παιδιά να ηρεμήσουν που δεν το έβρισκαν, ενώ και η ίδια δεν το θυμόταν για να τους το τραγουδήσει. Η σχέση που αναπτύχθηκε ανάμεσα στις δύο δασκάλες, η αμεσότητα στην επικοινωνία και η συνεργατική διάθεση που υπήρχε και από τις δύο μεριές, φαίνεται ότι επέτρεψε στο υλικό που παρουσιάστηκε στα μαθήματα να παραμείνει στη μνήμη των παιδιών.

Ο ρόλος της επικοινωνίας

Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει πως ο ρόλος της επικοινωνίας μεταξύ των εκπαιδευτικών, και μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών ήταν αρκετά σημαντική για την οργάνωση μίας άρτιας και αποδοτικής συνδιδασκαλία στην αίθουσα του νηπιαγωγείου. Από την αρχή, η σχεδόν καθημερινή επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών γίνονταν με την χρήση της εφαρμογής Viber, όπου ήταν συστηματική, ευχάριστη και χωρίς αντιπαραθέσεις. Για παράδειγμα, σε συνομιλία που πραγματοποιήθηκε στις 10 Ιουνίου 2022, η δασκάλα αγγλικών ανέφερε, «εγώ είμαι ευχαριστημένη, γιατί συνεργαστήκαμε και όποτε επικοινωνήσαμε ήταν ευγενικά, ήρεμα, με κατανόηση και από τις δύο πλευρές θέλω να ελπίζω και από την δική μου δηλαδή».

Στις συνομιλίες αυτές, γινόταν ο σχεδιασμός και η οργάνωση σχετικά με το πλάνο του μαθήματος και τις δραστηριότητες που θα ακολουθούσαν, αλλά πιο σημαντικά, γίνονταν συζητήσεις και ανταλλαγή σκέψεων ακόμα και σχετικά με λάθη που μπορεί να προέκυπταν κατά την διάρκεια της διδακτικής ώρας. Για παράδειγμα, σε μία συνομιλία αναφέρει η ερευνήτρια εκπαιδευτικός μουσικής: «Καλησπέρα κυρία Δ η Ζ είμαι τι κάνετε;;; Θα ήθελα να μάθω έτσι ένα πρόχειρο πλάνο για το τι έχετε σχεδιάσει να κάνετε στο μάθημα της Πέμπτης και αν μπορείτε την Πέμπτη να μείνετε μετά το μάθημα για να συζητήσουμε λίγο σχετικά με

τις επισκέψεις μου στην τάξη». Στόχος της, ήταν η εδραίωση μίας άμεσης επικοινωνίας των εκπαιδευτικών για την ενίσχυση οικειότητας μεταξύ τους, καθώς και την σωστή διαμόρφωση του μαθήματος στο νηπιαγωγείο.

Στο ζήτημα της επικοινωνίας, καθοριστικό ρόλο έπαιξε και η σχέση που αναπτύχθηκε ανάμεσα στις εκπαιδευτικούς και τους μαθητές και τις μαθήτριες. Σημαντικό στοιχείο, για την σωστή επικοινωνία ήταν η άνεση που είχαν ήδη οι μαθητές με την δασκάλα αγγλικών καθώς και η αμεσότητα στη σχέση της μαζί τους την ώρα του μαθήματος. Ταυτόχρονα όμως, υπήρχε σεβασμός και από τις δύο πλευρές. Αυτή η ανοιχτή επικοινωνία καταγράφηκε από την ερευνήτρια εκπαιδευτικό μουσικής σε αρκετές περιπτώσεις στο ημερολόγιο, όπως για παράδειγμα, «εξηγεί στους μαθητές τις ονομασίες τους στα αγγλικά και ξεκινάει ένας διάλογος για το εάν οι μαθητές έχουν ξαναδεί αυτά τα ζώα κάπου.», «η δασκάλα ζητάει από τους μαθητές να πάνε ήσυχα να πάρουν τους μαρκαδόρους τους γιατί να ζωγραφίσουν», «αναφέρεται στους χαιρετισμούς good morning, good afternoon, good night, και ρωτάει τους μαθητές αν γνωρίζουν αυτές τις φράσεις και αν ξέρουν τι σημαίνουν, κάνοντας μία συζήτηση».

Από την αρχή της συνεργασίας των δύο εκπαιδευτικών, η επικοινωνία μεταξύ τους μπορεί να χαρακτηριστεί ως πολύ συνεργατική και με αρκετή κατανόηση και από τις δύο πλευρές. Όσον αφορά, την επικοινωνία με τους μαθητές, παρόλο που στις αρχικές επισκέψεις της ερευνήτριας εκπαιδευτικού μουσικής οι μαθητές δεν είχαν την ίδια άνεση σε σχέση με την δασκάλα αγγλικών, όσο συνέχισαν οι επισκέψεις μπόρεσε να δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης η οποία συνέβαλε και στην σωστή διαμόρφωση ενός θετικού κλίματος της τάξης.

Η ενίσχυση των αγγλικών μέσω της μουσικής

Η μουσική αναδείχθηκε σαν ένα εξαιρετικά ευέλικτο εργαλείο για την εκμάθηση του νέου λεξιλογίου των αγγλικών που παρουσίαζε η εκπαιδευτικός της αγγλικής γλώσσας. Στα πρώτα μαθήματα, παρατηρήθηκε από την ερευνήτρια εκπαιδευτικό μουσικής πως η δασκάλα αγγλικών στην πλειοψηφία των μαθημάτων της χρησιμοποιούσε έτοιμα τραγούδια αγγλικών που είχε αποθηκευμένα στον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Μία πραγματικότητα που πιθανόν να

αφορά ένα μεγάλο μέρος των νηπιαγωγείων της χώρας, είναι ότι δεν υπήρχαν μουσικά όργανα. Γι' αυτό και το μέρος της μουσικής στα συνεργατικά μαθήματα βασίστηκε πάνω στη δημιουργία και συγγραφή νέων τραγουδιών, χρησιμοποιώντας κάθε φορά το αντίστοιχο λεξιλόγιο της αγγλικής γλώσσας. Ένα παράδειγμα που αναφέρθηκε σε συνομιλία με την Δέσποινα είναι:

Z: Σε περίπτωση που κάνουμε μάθημα θα έχουμε κάποιο λεξιλόγιο στο νου μας; πχ mask, costumes κλπ;

Δ: Ναι, να μάθουμε mask, costume, party, carnival, clown, balloons τέτοια!

Άλλη μια αναφορά σε άλλο μάθημα που κατέγραψαν στις συνομιλίες τους οι δύο εκπαιδευτικοί:

Δ: Την Πέμπτη σκέφτηκα μιας που βρέχει να κάνουμε το rain go away... τους κάνει κι η νηπιαγωγός τους για το νερό αυτή την εβδομάδα. Να τους βάλουμε το τραγούδι, το λένε κι αυτά και θα μάθουμε rain, cloud, sun, its raining, its sunny, umbrella.

Z: Μπορούμε να γράψουμε ένα τραγούδι πάνω σε αυτό, το οποίο να έχει μέσα τις λέξεις water, to snow, to rain, to ice, to snowflake, κλπ. Και να δούμε αν θα μαθαίνανε καλύτερα τα πράγματα που θα μαθαίνανε ούτως ή άλλως από εσάς, από την ύλη σας, σε συνδυασμό με την μουσική.

Σε αρχικό στάδιο, τα τραγούδια που επιλέχθηκαν μαζί με την δασκάλα αγγλικών, ήταν τραγούδια που για τους μαθητές ήταν ήδη γνώριμα. Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στο ημερολόγιο της ερευνήτριας: «σήμερα στο μάθημα θα παρουσιάσουμε μαζί με την δασκάλα αγγλικών στους μαθητές το τραγούδι Itsy Bitchy Spider αφού σχετίζεται με τις απόκριες». Με αυτό τον τρόπο, οι μαθητές νιώθουν πιο οικεία με το γεγονός ότι τραγουδάνε μια μελωδία που ήδη ξέρουν. Κατα την διάρκεια της σχολικής χρονιάς, στα μαθήματα εντάσσονταν μελωδίες και τραγούδια που οι μαθητές δεν γνώριζαν και καλούνταν να τα μάθουν εκείνη την στιγμή. Λόγω της οικειότητας που έχει ήδη δημιουργηθεί με τις δύο εκπαιδευτικούς, οι μαθητές δεν ήταν διστακτικοί, και φάνηκαν άνετοι να εξερευνήσουν τις μελωδίες και το καινούργιο

λεξιλόγιο στην αγγλική γλώσσα. Παρατηρήθηκε και από τις δύο εκπαιδευτικούς πως, με την χρήση των τραγουδιών που δημιούργησαν, τις αρκετές επαναλήψεις των κομματιών, καθώς και με το εύκολο και βατό λεξιλόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την συγγραφή στίχων, οι μαθητές αντιλήφθηκαν καλύτερα την αγγλική γλώσσα επαναλαμβάνοντας σωστά το λεξιλόγιο ακόμα και ύστερα από άλλες δραστηριότητες της μαθησιακής ώρας . Συγκεκριμένα, όπως καταγράφηκε στο ημερολόγιο της ερευνήτριας, «όταν τελείωσαν με την ζωγραφική καθίσαμε όλοι μαζί και τραγουδούσαμε το κομμάτι που γράψαμε με την δασκάλα για τον κύκλο του νερού».

Ένα επιπλέον στοιχείο που φαίνεται ότι ενίσχυσε την συμμετοχή, τη μάθηση, και την καλύτερη κατανόηση του αγγλικού λεξιλογίου ήταν η ένταξη κινήσεων σε συγκεκριμένες λέξεις αγγλικών. Με αυτή τη δραστηριότητα, το λεξιλόγιο φάνηκε να γίνεται πιο κατανοητό από τους μαθητές καθώς δινόταν έμφαση στις λέξεις, και το μάθημα είχε ένα πιο παιχνιδιάρικο χαρακτήρα, κάτι που κέρδισε το ενδιαφέρον των μαθητών. Όπως σημειώθηκε και στο ημερολόγιο της ερευνήτριας, «σε αυτό το σημείο επιλέξαμε με την δασκάλα αγγλικών να εντάξουμε κάποιες κινήσεις που να δίνουν ένταση στους στίχους. Συγκεκριμένα στις λέξεις butterfly, fly, colours, wings, rainbow, low. Με πολλές επαναλήψεις μαζί με τις κινήσεις παρατήρησα πως οι μαθητές έλεγαν περίπου απέξω το τραγούδι και ολόσωστο!», Επιπλέον, άλλη μια σημείωση της ερευνήτριας ήταν: «όπως και την προηγούμενη φορά φάνηκε πως οι κινήσεις βοήθησαν στην κατανόηση του τραγουδιού».

Παρόλο που αρχικά, η παρουσία του μουσικού στοιχείου στα μαθήματα των αγγλικών στο νηπιαγωγείο, δεν ήταν τόσο έντονη, μετά από την διαδικασία της συνδιδασκαλίας καθώς και την ενεργή συμμετοχή και ανταλλαγή ιδεών με την δασκάλα αγγλικών, φάνηκε πως η χρήση της δημιούργησε ένα πιο διασκεδαστικό περιβάλλον για την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας.

Η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος

Φάνηκε από την ανάλυση ότι η δημιουργία ενός θετικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος για τους μαθητές ενός νηπιαγωγείου, αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την αποδοχή του

διαφορετικού και της ποικιλομορφίας, ενώ συμβάλει στην ανάπτυξη των ικανοτήτων επικοινωνίας και συνεργασίας ανάμεσα στα παιδιά. Μία βασική παράμετρος που φάνηκε να λειτουργεί είναι η διαμόρφωση κανόνων συνύπαρξης. Όπως αναφέρθηκε από την ερευνήτρια εκπαιδευτικό μουσικής, «ζήτησα από τους μαθητές να έρθουν με την σειρά κοντά στην κιθάρα για να παίξουν με τις συγχορδίες. Οι μαθητές έδειξαν σεβασμό ο ένας για τον άλλον και τη σειρά που ακολούθησαν».

Η διαμόρφωση ενός θετικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος φαίνεται ότι βρίσκεται στα χέρια του εκπαιδευτικού ο οποίος καλείται να επικοινωνεί τόσο λεκτικά όσο και μη λεκτικά με τους μαθητές και τις μαθήτριές του. Επιπλέον, καθίσταται πολύ σημαντικό, η εκπαιδευτικός να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του κάθε μαθητή. Από τα πρώτα μαθήματα παρατηρήθηκε από την ερευνήτρια εκπαιδευτικό μουσικής πως το κλίμα της τάξης ήταν πάρα πολύ θετικό, όπως και η συνεργατική ατμόσφαιρα ανάμεσα στις εκπαιδευτικούς. Όταν υπήρχε ένταση ανάμεσα στους μαθητές και τις μαθήτριες, ή υπήρχε συναισθηματική φόρτιση, τότε η δασκάλα αγγλικών ζητούσε ήρεμα την συμμετοχή τους σε κάποια δραστηριότητα συγκέντρωσης, όπως το να ζωγραφίσουν.

Ο ίδιος ο χώρος ήταν διαμορφωμένος ελκυστικά, με πολλά χρώματα και διάφορες κατασκευές των ίδιων των μαθητών τοποθετημένες στους τοίχους. Ενώ υπήρχαν θρανία στην αίθουσα, όταν καθόντουσαν σε αυτά, ήταν κυρίως για τα πιο θεωρητικά μαθήματα, ή για να ζωγραφίσουν ή ακόμη και για να παρακολουθήσουν κάτι με τον προτζέκτορα στην οθόνη της τάξης. Όπως αναφέρει στο ημερολόγιό της η ερευνήτρια, «στο σημείο αυτό οι μαθητές έχουν κάτσει στα θρανία τους και παρακολουθούν τα τραγούδια σχετικά με την οικογένεια και την αγάπη που έχει επιλέξει η δασκάλα αγγλικών».

Στην αίθουσα η νηπιαγωγός είχε δημιουργήσει μια γωνία που την είχε ονομάσει «γωνία της παρεούλας». Στο σημείο αυτό, συνήθως μαζευόντουσαν οι μαθητές για πιο δημιουργικές δραστηριότητες. Στα περισσότερα μαθήματα που πραγματοποιήθηκαν με την δασκάλα αγγλικών και την ερευνήτρια εκπαιδευτικό μουσικής, επέλεξαν αυτή την γωνία για το μάθημά τους. Αυτή η γωνία επέτρεπε στα παιδιά να καθίσουν σε κύκλο και να υπάρχει άμεση

βλεμματική επαφή και επικοινωνία μεταξύ των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Όπως αναφέρεται στο ημερολόγιο, «μαζί με την δασκάλα αγγλικών, τους ζητήσαμε να κάτσουν στην γωνία της «παρεούλας» ώστε να ξεκινήσουμε το μάθημα». Αυτή η «γωνιά της παρεούλας» ενίσχυσε την συνεργατικότητα ανάμεσα στους μαθητές αλλά και ανάμεσα στις εκπαιδευτικούς, επιτρέποντας τη δημιουργία ενός φιλόξενου και ασφαλούς εκπαιδευτικού περιβάλλοντος.

Όλο το εποπτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής εφαρμογής είχε δημιουργηθεί από την ερευνήτρια εκπαιδευτικό μουσικής με τρόπο που να αποτελεί μέρος των σχεδιασμένων από την δασκάλα αγγλικών μαθημάτων. Η δημιουργία των αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων κάλυψε τις ανάγκες για ένα μάθημα εμπλουτισμένο, ενώ ταυτόχρονα διευκόλυνε ώστε όλα τα παιδιά να έχουν το δικό τους όργανο και να μην υπάρχουν διαφονίες ή εντάσεις. Αυτή η ομοιομορφία σε μουσικά όργανα φαίνεται να ενίσχυσε την ομάδα, τη συνεργατικότητα, αλλά και τη συνοχή.

Οι απόψεις των νηπίων

Από την ανάλυση των δεδομένων, η τελευταία θεματική που προέκυψε αφορά στις απόψεις των ίδιων των νηπίων. Τα δεδομένα αυτά συλλέχθηκαν και προφορικά από φράσεις που είπαν τα νήπια κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, και από τα φύλλα αξιολόγησης που δόθηκαν μετά το πέρας κάθε μαθήματος. Με την ολοκλήρωση του μαθήματος, έκανε η ερευνήτρια εκπαιδευτικός μουσικής κάποιες ερωτήσεις στα παιδιά σχετικά με το εάν τους άρεσε το μάθημα, ποια δραστηριότητα προτίμησαν, και αν είχαν κάποια δυσκολία. Αυτές τις ερωτήσεις μπόρεσε η ερευνήτρια να τις θέσει στα παιδιά αφού δημιουργήθηκε μια σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των δασκάλων και των μαθητών, και οι απαντήσεις δίνονταν μέσα από διάλογο. Επιπλέον, μετά τη σύμφωνη γνώμη της νηπιαγωγού και της δασκάλας αγγλικών, δίνονταν στο τέλος των μαθημάτων φύλλα αξιολόγησης που συμπλήρωναν τα παιδιά. Σε αυτά επέλεξαν μία φατσούλα που ανταποκρινόταν στο πώς τα ίδια εξέλαβαν το μάθημα, αν τους

άρεσε ή αν δεν τους άρεσε. Αυτά τα φύλλα αξιολόγησης επέτρεψαν να γίνει πιο εμφανής και ξεκάθαρη η άποψη του κάθε παιδιού.

Τα συγκεκριμένα φύλλα μοιράζονταν στους μαθητές στο τέλος κάθε μαθήματος, ώστε να υπάρχει μια πιο πλήρης αξιολόγηση. Οι τρεις ερωτήσεις που απευθύνονταν στους μαθητές στο φύλλο αξιολόγησης, ήταν αρκετά βατές και σε περίπτωση δυσκολίας οι εκπαιδευτικοί βρίσκονταν πάντα δίπλα τους σε περίπτωση που χρειάζονταν βοήθεια. Μία σημαντική παρατήρηση που έγινε από την ερευνήτρια εκπαιδευτικό μουσικής, ήταν πως η αξιολόγηση των νηπίων φάνηκε να είναι πιο θετική στα μαθήματα που είχαν μεγαλύτερη διάδραση και περισσότερες πρακτικές και βιωματικές μουσικές δραστηριότητες. Επιπλέον, μια άλλη παρατήρηση ήταν ότι, οι αξιολογήσεις των μαθητών επηρεάζονταν και από την διάθεση που μπορεί να είχαν την εκάστοτε ημέρα.

Συγκεκριμένα, στα φύλλα αξιολόγησης των πρώτων μαθημάτων, σε λίγο πάνω από τα μισά παιδιά (55%) άρεσε πολύ το μάθημα, ενώ προς τα τελευταία μαθήματα, στα περισσότερα παιδιά (81%) άρεσε πολύ το μάθημα. Παράλληλα, από τα πρώτα μαθήματα, όπως κατέγραψαν στα φύλλα αξιολόγησης, άρεσε στο μεγαλύτερο μέρος των παιδιών αυτή τη συνεργατική διδασκαλία. Ενώ ως προς το εάν έμαθαν μέσω της μουσικής αγγλικά, φαίνεται ότι κατά μέσο όρο ένα 65% των παιδιών ανταποκρίθηκε θετικά. Κάτι που παρατηρήθηκε ήταν στο φύλλο αξιολόγησης του μαθήματος που έγινε πριν το Πάσχα και που τα παιδιά εξέφρασαν ότι λιγότερα από τα μισά αισθάνθηκαν ότι έμαθαν αγγλικά μέσα από το τραγούδι. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε ένα πιθανόν δυσκολότερο λεξιλόγιο του συγκεκριμένου τραγουδιού ή και στο γεγονός ότι η δασκάλα αγγλικών δεν το γνώριζε το τραγούδι, οπότε παρουσιάστηκε μόνο από την ερευνήτρια εκπαιδευτικό μουσικής. Στα δύο τελευταία μαθήματα η συνεργατική διδασκαλία αξιολογήθηκε θετικά από όλα τα παιδιά. Φάνηκε από τις αξιολογήσεις αυτές ότι ο τρόπος συνεργασίας των δύο εκπαιδευτικών ενισχύθηκε μέσα από τα μαθήματα, καθώς φάνηκε ότι ανέπτυξαν ένα κοινό λεξιλόγιο και κώδικα διδακτικής επικοινωνίας.

Σε ένα γενικό πλαίσιο, το φύλλο αξιολόγησης σε κάθε μάθημα, βοήθησε τις δασκάλες να διαμορφώνουν στο χρόνο το διδακτικό πλάνο για κάθε επόμενο μάθημα, εντάσσοντας πιο πρακτικές και βιωματικές δραστηριότητες με παιχνιδιάρικο χαρακτήρα, και προωθώντας ένα πιο ευχάριστο και διαδραστικό μάθημα για τους μαθητές.

5. Συμπεράσματα

Ως προς το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, που αφορά στη συμβολή της μουσικής στην ενίσχυση του αγγλικού λεξιλογίου, λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω δεδομένα, μπορεί να γίνει κατανοητό, πως ο ρόλος του μουσικού στοιχείου στη σχολική ζωή των παιδιών συμβάλλει καθοριστικά στην καλλιέργεια των γνωστικών λειτουργιών του εγκεφάλου καθώς και στις κινητικές δεξιότητες (Καραπέτσας κ.ά., 2011). Όπως σημειώθηκε και στα πλαίσια της έρευνας, σε δύο περιπτώσεις των μαθημάτων συνδιδασκαλίας, με την δημιουργική χρήση μουσικών τραγουδιών και δραστηριοτήτων, οι μαθητές εξακολουθούσαν να θυμούνται το αγγλικό λεξιλόγιο ακόμη και μετά από διαφορετικές δραστηριότητες κατά την διάρκεια της μαθησιακής ώρας. Επιπρόσθετα, φάνηκε ότι η ένταξη κινήσεων σε ορισμένες λέξεις του αγγλικού λεξιλογίου, επέτρεψε να γίνει πιο κατανοητό το λεξιλόγιο από τους μαθητές. Μέσα από την βιβλιογραφική επισκόπηση της ερευνήτριας, προέκυψε η σημασία της μεθόδου της ολικής φυσικής ανταπόκρισης (total physical response approach) στην εκμάθηση μιας δεύτερης γλώσσας στα νήπια. Συγκεκριμένα, η Er (2013), τονίζει πως με τον συνδυασμό των σωματικών κινήσεων σε κάποιο μαθησιακό πλάνο οι μαθητές ανταποκρίνονται καλύτερα, και συσχετίζουν το λεξιλόγιο με την δραστηριότητα αυτή. Με βάση την εκπαιδευτική εφαρμογή της ερευνήτριας αυτό επισημαίνεται και στις αξιολογήσεις των μαθητών στα τελευταία μαθήματα της συνδιδασκαλίας, όπου σε ποσοστό πάνω από 70% των μαθητών φαίνεται να άρεσε το μάθημα, ενώ παράλληλα το 70% των νηπίων δήλωσε πως έμαθε αγγλικά σε εκείνο το μάθημα.

Από την βιβλιογραφική επισκόπηση φάνηκαν τα οφέλη που προσφέρει η μουσική εκπαίδευση κατά την διάρκεια της προσχολικής ηλικίας, όπως για παράδειγμα η απόλαυση και η χαλάρωση, καθώς και η ικανότητα που διαθέτει για την διερεύνηση του συναισθηματικού κόσμου των παιδιών (Σέργη, 2003). Αυτή η ικανότητα παρατηρήθηκε έντονα στο πλαίσιο της έρευνας, καθώς όταν δημιουργήθηκε ένα ευχάριστο κλίμα, και ένα κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των δασκάλων, οι μαθητές δεν ήταν τόσο διστακτικοί στο να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να συμμετέχουν σε διάφορες μουσικές δραστηριότητες.

Ένα στοιχείο που προέκυψε από την ανάλυση, είναι ότι με την σωστή χρήση της μουσικής στο μάθημα της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο, μπορεί να δημιουργηθεί ένα ευχάριστο κλίμα. Αυτό επιτρέπει στους οι μαθητές να νιώθουν πιο άνετα να εκφραστούν κατά την διάρκεια του μαθήματος, να μπορούν να αντιληφθούν πιο εύκολα το αγγλικό λεξιλόγιο, καθώς και να θυμούνται καλύτερα τις νέες λέξεις.

Ως προς το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, που αφορά στο βίωμα των δύο εκπαιδευτικών μέσα από τη διαδικασία της συνδιδασκαλίας, φάνηκε ότι αυτή η συνεργασία αξιολογήθηκε θετικά και από τις δύο. Η συνδιδασκαλία, όπως δείχνει η βιβλιογραφία, έχει αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο για την συμπερίληψη των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες στο ίδιο μαθησιακό περιβάλλον με τους συνομηλίκους τους (Dove & Honigsfeld, 2018). Οι δύο διδακτικές προσεγγίσεις που επιλέχθηκαν από τις εκπαιδευτικούς για την διεξαγωγή της συνδιδασκαλίας ήταν α) ένας διδάσκει, ένας βοηθάει και β) ομαδική διδασκαλία (Cook & Friend, 1995). Λαμβάνοντας υπόψη το δείγμα της παραπάνω μελέτης, λόγω του μεγέθους της ομάδας καθώς και το μαθησιακό επίπεδό τους, αυτές οι δύο προσεγγίσεις κρίθηκαν ως καταλληλότερες από τις εκπαιδευτικούς. Στην έναρξη της σχολικής χρονιάς, η συνεργασία των δύο εκπαιδευτικών ήταν λίγο πιο διστακτική, καθώς δεν γνωριζόντουσαν προσωπικά και ήταν η πρώτη επαφή και των δύο ως συν-διδάσκουσες σε ένα μαθησιακό πλαίσιο. Αυτό φάνηκε και στις αξιολογήσεις των μαθητών στα αρχικά μαθήματα όπου λίγο παραπάνω από το μισό των μαθητών (60%) αξιολόγησαν θετικά την συνδιδασκαλία. Πιθανόν αυτό να οφείλεται και στο γεγονός ότι το μάθημα των αγγλικών εμπλουτίστηκε με τη μουσική, μία προσφιλή δραστηριότητα για τα νήπια. Ωστόσο, κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς, και αφού εδραιώθηκε ένας κοινός κώδικας επικοινωνίας και μια σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ των εκπαιδευτικών, φάνηκε πως η συνδιδασκαλία στο πλαίσιο του μαθήματος ήταν πιο αποδοτική. Συγκεκριμένα, με βάση τις αξιολογήσεις του δείγματος, από 60% των νηπίων που έκριναν θετικά το μάθημα στην αρχή της εφαρμογής, προς το τέλος των μαθημάτων το ποσοστό ανέβηκε στο 80% των παιδιών. Στο πλαίσιο μιας συνεργατικής συνδιδασκαλίας, η οποία εφαρμόζεται για πρώτη φορά από τις εκπαιδευτικούς, είναι λογικό να υπάρχουν και ορισμένες προκλήσεις. Πιο συγκεκριμένα, ένα εμπόδιο που επικρατεί στα περισσότερα σχολεία είναι η έλλειψη χρόνου που υπάρχει για την διεξαγωγή μιας τέτοιας συνεργασίας (Καραγιάννη & Κλαδάκη, 2012). Ωστόσο, από την αρχή της σχολικής χρονιάς, το περιορισμένο χρονικό πλαίσιο έγινε αντιληπτό και από τις δύο εκπαιδευτικούς και δεν αποτέλεσε σημαντικό πρόβλημα. Μέσα στα πλαίσια του διαθέσιμου χρόνου που είχαν, οι δύο εκπαιδευτικοί επιχείρησαν να ολοκληρώσουν το κοινό διδακτικό πλάνο που είχαν οργανώσει, ώστε να ανταποκριθούν θετικά στη στοχοθεσία των μαθημάτων.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η συνδιδασκαλία μεταξύ των δύο δασκάλων αποτέλεσε και για τις δύο μια πρωτόγνωρη και ευχάριστη εμπειρία, στην οποία τους δόθηκε η ευκαιρία να δημιουργήσουν και να πειραματιστούν με διάφορες δραστηριότητες καθώς και να ενισχύσουν το συναίσθημα της συνεργατικότητας, της επικοινωνίας και του σεβασμού.

Από την παρούσα εκπαιδευτική εφαρμογή, μπορεί κανείς να συμπεράνει πως η μουσική εκπαίδευση αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο στις τάξεις της προσχολικής εκπαίδευσης. Εντάσσοντας το μουσικό στοιχείο στην εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας, φάνηκε η συμβολή της μουσικής στο πλαίσιο μιας συνεργατικής εκπαίδευσης. Επιπλέον, σημαντική κρίνεται η χρήση της συνεργατικής συνδιδασκαλίας στο νηπιαγωγείο, διότι είναι πολύ καθοριστικό για τους εκπαιδευτικούς να μπορούν να συνεργάζονται ομαδικά, και να ανταλλάσσουν ρόλους μέσα σε μια εκπαιδευτική αίθουσα. Όπως φάνηκε στην παρούσα μελέτη, από αυτή την διαδικασία δεν επωφελούνται μόνο οι εκπαιδευτικοί αλλά και οι μαθητές, οι οποίοι αποτελούν τους τελικούς αποδέκτες αυτών των καινοτόμων προσεγγίσεων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αλαχιώτης, Σ. (2002). Για ένα σύγχρονο Εκπαιδευτικό Σύστημα. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών θεμάτων: Ειδικό αφιέρωμα στη Διαθεματικότητα*, 7, 7-16.
- Αράπογλου Α., Καραντενίζη Ε., Μαβόγλου Χ., Οικονομάκος Η. (2003, Μάιος 9 - 11). *Η μέθοδος project για την ανάπτυξη σχολικών ιστοσελίδων*. [πρακτικά συνεδρίου]. 2ο Συνέδριο ΤΠΕ στην εκπαίδευση, Σύρος.
- Asher, J. (1969). The total physical response approach to second language learning. *The Modern Language Journal*, 53,(1), 3-17. <https://doi.org/10.2307/322091>
- Bakhsh1, S. (2016). Using games as a tool in teaching vocabulary to young learners. *English Language Learning: Teaching English to Young Learners*, 9, 121 – 122. <http://dx.doi.org/10.5539/elt.v9n7p120>
- Barrett, M.S, & Flynn L.M, Brown J.E, Welch G.F. (2019). Beliefs and values about music in early childhood education and care: Perspectives from practitioners. *Frontiers in Psychology*, 10, (724), 1-15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00724>
- Bouck, E. C. (2014). «Co-Teaching ... not just a textbook term: Implications for practice». *Preventing School Failure. Alternative Education for Children and Youth*, 51,(2), 46-51, <https://doi.org/10.3200/PSFL.51.2.46-51>
- Braun, V., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3,(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Γαλάνης, Π. (2018). Ανάλυση δεδομένων στην ποιοτική έρευνα: Θεματική ανάλυση. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, 35,(3), 416 – 421. [\](#)
- Γιαννακοπούλου Α., & Ζουγανέλη, Α. (2014). Ανάπτυξη σχολικού γραμματισμού και εκμάθηση ξένης γλώσσας. *ΠΕΑΠ*, (1).
- Γκλιάου, Ν. (2012). Η μέθοδος project: Η σπουδαιότητα της μεθόδου, τι είναι τελικά project, η μέθοδος project στο νηπιαγωγείο. *Σύγχρονο Νηπιαγωγείο*, 25, 14 – 19.

- Cameron, L. (2001). *Teaching languages to young learners*. Cambridge University Press
- Chan, A.S., Ho, Y.C. and Cheung, M.C. (1998). Music training improves verbal memory. *Nature*, 396, (6707), 128. <https://doi.org/10.1038/24075>
- Chanifa, A.M, Redjeki E.S, Dayati U. (2020). *Benefits of teaching foreign language for early childhood: Positive and negative sides Teaching Foreign Language to children since early*. [πρακτικά συνεδρίου] Proceedings of the 6th International Conference on Education and Technology, Indonesia. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.201204.018>
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. Routledge.
- Cook, L. & Friend, M. (1995). Co-Teaching: Guidelines for creating effective practices. *Focus on Exceptional Children*, 28,(3), 1-20, <https://doi.org/10.17161/fec.v28i3.6852>
- Dove, G. M., & Honigsfeld, A. (2018). *Co-Teaching for English learners*. Corwin.
- Ευθυμίου, Σ. (2020). Οι διδακτικές μέθοδοι και οι πρακτικές της μουσικής διδασκαλίας στους παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς: μια μελέτη περίπτωσης. *Μουσικοπαιδαγωγικά*, 18, 8 – 24.
- Er, S. (2013, October 25-28). *Using total physical response method in early childhood foreign language teaching environments*. [conference session] 3rd World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership, Brussels – Belgium. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.10.196>
- European Commission (2011). «Report on the implementation of Council Resolution of 21 November 2008 on a European strategy for multilingualism (2008/C 320/01)». Brussels: Commission staff working paper.
- Folkestad, G. (2006). Formal and informal learning situations or practices vs formal and informal ways of learning. *British Journal of Music Education*, 23,(2), 135-145. <https://doi.org/10.1017/S0265051706006887>
- Ζαϊμάκης, Γ., (2002). *Κοινωνική εργασία και τοπικές κοινωνίες. Ανάπτυξη, συλλογική δράση, πολυπολιτισμικότητα*. Ελληνικά Γράμματα.
- Ζουγανέλη, Α. (2014). Όσο νωρίτερα, τόσο καλύτερα. *ΠΕΑΠ*, (1).
- Zhang, C. (2021, November 26-28). *The Advantages and Disadvantages of Learning a Second Language Early*. [conference session]. 2021 International Conference on Social Development and Media Communication, China. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.220105.008>
- Genesee, F. (2008). Early Dual Language Learning. *Zero to Three*, 29, (1), 17-23.
- Green, L. (2008). *Music informal learning and the school: A new classroom pedagogy*. Ashgate.
- Gimatdinova, F. (2018). Benefits of learning a foreign language at an early age. *Journal Of International Social Research*, 11, (59), 132 – 137. <https://doi.org/10.17719/jisr.2018.2622> Helmes, J., H. & Katz, L., G. *Young investigators: The project approach in the early years*. Teachers College Press.

- Θεοδότου, Ε. (2010, Απρίλιος 23-25). *Η τεχνολογία στην προσχολική εκπαίδευση: Θετική ή αρνητική πρακτική στη διαδικασία απόκτησης γνώσης: Προτάσεις για τη χρήση των ψηφιακών και διαδικτυακών εφαρμογών* [πρακτικά συνεδρίου]. 2^ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο Ημαθίας-Ψηφιακές και Διαδικτυακές Εφαρμογές στην Εκπαίδευση, Βέροια – Νάουσα.
- Τσαρη Φ., & Πουρκός Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας: Εφαρμογές στην ψυχολογία και στην εκπαίδευση*. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Καραγιάννη, Ε., & Κλαδάκη, Ι. (2012, Οκτώβριος 5 -7). *Συνεργασία και αλληλεπίδραση μεταξύ των δασκάλων* [πρακτικά συνεδρίου]. 6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης, Αθήνα.
- Καραπέτσας, Α., Λασκαράκη, Ε. Ρ., & Ζυγούρης, Ν. (2011). Η επίδραση της μουσικής εκπαίδευσης στη μνημονική λειτουργία παιδιών σχολικής ηλικίας. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 15(60), 79-94.
<https://doi.org/10.26253/heal.uth.ojs.sst.2011.305>
- Καραχάλιου, Α., Scott, H., Τσουκαλά, Β., Τζένου, Γ., & Πανοτάρα, Α. (2010). Ηθική και δεοντολογία στην επιστημονική έρευνα. *Καινοτομία, Έρευνα & Τεχνολογία – Αφιέρωμα*, 81, 22 -25.
- Keefe, B, & Moore, V. (2004). The challenge of co-teaching in inclusive classrooms at the high school level and what the teachers told us. *American Secondary Education*, 32, (3), 77-89.
- Koutsompou, V., I. (2013). Young Learners: How advantageous is the early start? *Journal of Humanities and Social Science*, 15(5), 27-37. <https://doi.org/10.9790/0837-1552737>
- Lewis, G., & Bedson, G. (2014). *Games for children*. Oxford University Press.
- Lynch, M. (2015). More play, please: The perspective of kindergarten teachers on play in the classroom. *American Journal of Play*, 7(3), 347-370.
- Μάγος, Κ. (2005). Συνέντευξη ή παρατήρηση; Η έρευνα στη σχολική τάξη. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 10, 5–16. <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos10/005-019.pdf>
- Μαυροπαλιάς, Τ., & Αναστασίου, Δ. (2013, Απρίλιος 11-14). *Η συνεργασία των συνδιδασκάλων ως σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία της παράλληλης στήριξης*. [πρακτικά συνεδρίου]. 3^ο Ελληνικό Συνέδριο Ειδικής Αγωγής, Αθήνα.
- Ντολιοπούλου, Έ., & Σουσλόγλου Κ. (2007). Απόψεις νηπιαγωγών για την εφαρμογή των ΔΕΠΠΣ για το νηπιαγωγείο. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 7, 123–149.
<https://doi.org/10.12681/icw.18227>
- Ντρίμερης, Γ. (2020). Βιωματική μάθηση: Θεωρητικά μοντέλα, εκπαιδευτικές μέθοδοι και τεχνικές. *Scientific Journal Articles*.
- Πρόγραμμα Σπουδών (2014). Νέο σχολείο (σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο πρόγραμμα σπουδών. *Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων*.

- Πεντέρη, Ε., Χλαπάνα, Ε., Μέλλιου, Κ., Φιλιππίδη, Α., & Μαρινάτου, Θ. (2021). *Οδηγός Νηπιαγωγού-Πυξίδα: Θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο*. Στο πλαίσιο της Πράξης «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» "του ΙΕΠ με MIS 5035542
- Ράπτης, Θ. (2010, Οκτώβριος 22-24). *Άτυπη μουσική μάθηση στο νηπιαγωγείο*. Στο Σ. Πανταζής, Θ. Μπάκας, Μ. Σακελλαρίου, & Ε. Καινούργιου (επιμ.) 2ο Διεθνές Συνέδριο Προσχολικής Αγωγής για τις Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές στην Προσχολική Αγωγή και Εκπαίδευση του 21ου αιώνα, (191-200). Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Σακελλαρίδης, Γ. (2012). *Η μουσική κοντά στον άνθρωπο: Στο σχολείο, στην οικογένεια, στην κοινωνία*. Γρηγόρη.
- Σέρρη, Α. (2003). *Προσχολική Μουσική Αγωγή: Η επίδραση της μουσικής μέσα από τη διαθεματική μέθοδο διδασκαλίας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών*. Gutenberg.
- Sharma, M. (2019). Approaches and methods of teaching English as a second language: A historical perspective. *International Journal of Research and Analytical Reviews*, 6, (1), 381-386
- Shen, Y., Lin, Y., & Liu, S., & Fang, L., & Liu, G. (2019). Sustained effect of music training on the enhancement of executive function in preschool children. *Frontiers in Psychology*, 10, 1-11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01910>
- Smith, S. C., & Scott, J. J. (1990). The collaborative school: A work environment for effective instruction. In Eugene, O. R. (ed.) *Clearinghouse on Educational Management*, University of Oregon, and Reston, V. A.: National Association of Secondary School Principals.
- Sinha, R. (2021). Teaching English to ESL young learners: the use of activity-based learning as a teaching strategy. *Elementary Education Online*, 20(4), 1136-1140. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2021.04.126>
- Stagnitti, K. (2004). Understanding play: The implications for play assessment. *Australian Occupational Therapy Journal*, 51,(1), 3-12. <https://doi.org/10.1046/j.1440-1630.2003.00387.x>
- Τσιώλης, Γ. (2018). Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Στο Γ. Ζαϊμάκης (επιμ.), *Ερευνητικές διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρητικές – Μεθοδολογικές Συμβολές και Μελέτες Περίπτωσης*. Πανεπιστήμιο Κρήτης – Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής έρευνας, σελ.97-125
- Diana, T. J. (2014) Co-teaching: Enhancing the Student Teaching Experience, *Kappa Delta Pi Record*, 50(2), 76-80. <https://doi.org/10.1080/00228958.2014.900849>
- Υπ. Απόφαση Φ.80378/ΓΔ4/2021, Εισαγωγή της Αγγλικής γλώσσας στο πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου. Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Β 3311/26.07.2021).
- Yin, R., K. (2009). *Case study research: Design and methods*. Sage Publications.

Χρυσafίδης, Κ. (2000). *Η εισαγωγή της μεθόδου project στο σχολείο. Βιωματική-επικοινωνιακή διδασκαλία*. Gutenberg.

Χρυσosτόμου, Σ. (2015). Η αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας στο μάθημα της μουσικής. *Μουσικοπαιδαγωγικά*, 13, 75-82.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πλάνα μαθημάτων

Ημερομηνία: 03 Μαρτίου 2022

Αριθμός διδακτικών ωρών: 30 λεπτά

Όνομα μαθήματος: Μαθαίνουμε το τραγούδι Itsy Bitsy Spider

Ποιοι από τους ειδικούς σκοπούς που ορίζει το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών επιδιώκονται από το συγκεκριμένο διδακτικό πλάνο:

- ανάπτυξη των ατομικών μουσικών τους ικανοτήτων
- εξάσκηση για σωστό τραγούδι και με μεγαλύτερη ευχαρίστηση
- ανάπτυξη της ακουστικής τους ικανότητας
- χρήση της μουσικής για να αναπτύσσουν πνεύμα ομαδικότητας, συνεργασίας, υπευθυνότητας, πειθαρχίας και επικοινωνίας
- γνωριμία, εξοικείωση και χρήση της τεχνολογίας για θέματα μουσικής
- γνωριμία με μουσικό όργανο

Στόχοι:

Γνωσιολογικοί:

1. να μάθουν στοιχεία για τις απόκριες
2. να κατανοήσουν τους στίχους του τραγουδιού
3. να μάθουν το τραγούδι Itsy Bitsy Spider
4. να μάθουν το ρυθμό του τραγουδιού
5. να μάθουν να τραγουδάνε το κομμάτι που περιλαμβάνει μέσα λέξεις σχετικές με τις απόκριες

Ψυχοκινητικοί:

1. να τραγουδάνε στον ρυθμό του κομματιού
2. να ακούν προσεκτικά το τραγούδι
3. να καταφέρουν να παίξουν με την πένα στο μέσα στον ρυθμό

Συναισθηματικοί – Κοινωνικοί:

1. να νιώθουν άνετα στο μάθημα των αγγλικών – μουσικής
2. να διασκεδάσουν και να περάσουν ευχάριστα
3. να κοινωνικοποιηθούν μεταξύ τους
4. να σεβαστούν ο ένας τον άλλον

Μουσικά εργαλεία:

1. Ρυθμός
2. Τραγούδι
3. Κίνηση
4. Κιθάρα
5. Πένα
6. Αυτοσχεδιασμός

Μέθοδοι διδασκαλίας:

1. Ομαδοσυνεργατική
2. Βιωματική

Οργάνωση τάξης: Η οργάνωση της τάξης είναι κυκλική στο πάτωμα και αργότερα στα θρανία τους

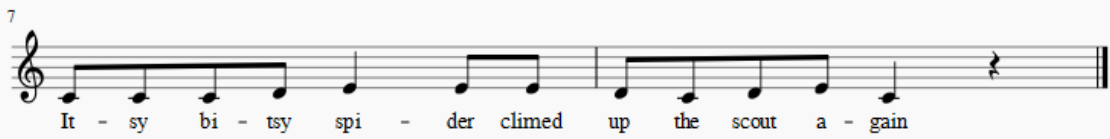
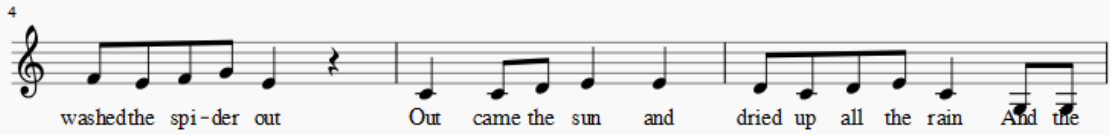
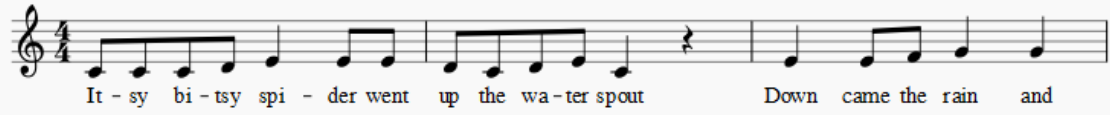
Μέσα και υλικά διδασκαλίας:

1. Κιθάρα
2. Ομαδική ζωγραφική

Πορεία Διδασκαλίας:

1. Ζητάμε από τους μαθητές να καθίσουν σε ένα κύκλο κάτω στο πάτωμα
2. Αναφέρουμε στους μαθητές πως το τραγούδι αφορά μια μικρή αράχνη
3. Τοποθετώ μπροστά στους μαθητές μια εικόνα η οποία περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία του τραγουδιού στην αγγλική γλώσσα
4. Κάνουμε διάλογο με τους μαθητές για το εάν γνωρίζουν τις λέξεις αγγλικών που τους παρουσιάζουμε στο τραγούδι
5. Εξηγούμε πολλές φορές τις λέξεις και την σημασία τους μέχρι να τις κατανοήσουν
6. Δείχνω την κιθάρα στους μαθητές και τους εξηγώ πως μόλις μάθουνε καλά το τραγούδι θα το τραγουδήσουμε όλοι μαζί με την κιθάρα
7. Ξεκινάμε να τραγουδάμε το κομμάτι και δείχνουμε τα στοιχεία στην εικόνα στα παιδιά, ανάλογα με τον στίχο που λέμε
8. Επαναλαμβάνουμε όσες φορές χρειαστεί
9. Μαζί με την κιθάρα δείχνω στους μαθητές και την μεγάλη πένα που φτιάξαμε
10. Για να γίνει πιο άμεσο το μάθημα, ζητάμε από τους μαθητές να σηκωθούν ένας – ένας και να παίξουν με την μεγάλη πένα τις χορδές της κιθάρας.
11. Στόχος του μαθήματος να μάθουν τα λόγια του τραγουδιού στα αγγλικά και να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με ένα μουσικό όργανο

Itsy Bitsy Spider

Ημερομηνία: 10 Μαρτίου 2022

Αριθμός διδακτικών ωρών: 30 λεπτά

Όνομα μαθήματος: Μαθαίνουμε τις νότες

Ποιοι από τους ειδικούς σκοπούς που ορίζει το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών επιδιώκονται από το συγκεκριμένο διδακτικό πλάνο:

- ανάπτυξη των ατομικών μουσικών τους ικανοτήτων
- εξάσκηση για σωστό τραγούδι και με μεγαλύτερη ευχαρίστηση
- ανάπτυξη της ακουστικής τους ικανότητας.
- χρήση της μουσικής για να αναπτύξουν πνεύμα ομαδικότητας, συνεργασίας, υπευθυνότητας, πειθαρχίας και επικοινωνίας

Καινούργιες μουσικές έννοιες: Οι μουσικές νότες

Στόχοι:

Γνωσιολογικοί:

1. να μάθουν και να κατανοήσουν τις νότες
2. να μάθουν να τραγουδάνε το κομμάτι που περιλαμβάνει τις νότες
3. να κατανοήσουν τις έννοιες σιγανά και δυνατά

Ψυχοκινητικοί:

1. να τραγουδάνε στον ρυθμό του τραγουδιού
2. να ακούν προσεκτικά το τραγούδι
3. να ζωγραφίσουν τις νότες

Συναισθηματικοί – Κοινωνικοί:

1. να νιώθουν άνετα στο μάθημα των Αγγλικών – Μουσικής
2. να διασκεδάσουν και να περάσουν ευχάριστα
3. να κοινωνικοποιηθούν μεταξύ τους

Μουσικά εργαλεία:

1. Ρυθμός
2. Τραγούδι
3. Ζωγραφιές
4. Κίνηση
5. Αυτοσχεδιασμός

Μέθοδοι διδασκαλίας:

1. Ομαδοσυνεργατική
2. Βιωματική

Οργάνωση τάξης: κυκλικά στο πάτωμα για να είναι πιο άμεσο το μάθημα

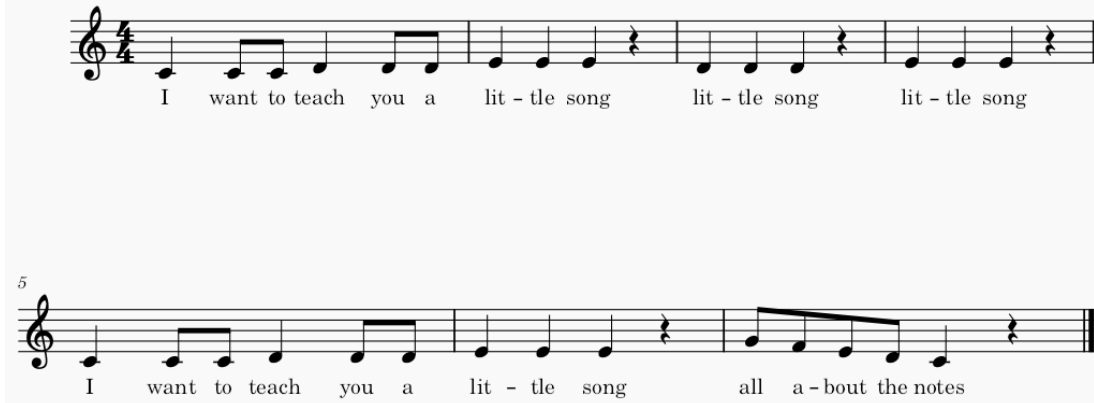
Μέσα και υλικά διδασκαλίας:

1. Τραγούδι που περιλαμβάνει μέσα τις νότες
2. Προτζέκτορας
3. Ομαδική ζωγραφική

Πορεία Διδασκαλίας:

1. Το σημερινό μάθημα αφορά αποκλειστικά το μουσικό κομμάτι του μαθήματος
2. Αναφέρουμε στους μαθητές πως σήμερα θα μιλήσουμε για τις νότες και θα τραγουδήσουμε ένα τραγούδι σχετικά με αυτό
3. Παρουσιάζουμε στους μαθητές την εικόνα με τις νότες, που παρουσιάζει την κλίμακα (Ντο χαμηλό με Ντο υψηλό) ως μια οικογένεια νοτών (Μαμά, μπαμπάς κλπ)
4. Ξεκινάμε έναν διάλογο με τους μαθητές για το εάν γνωρίζουν τις νότες
5. Τραγουδάμε το τραγούδι μια φορά ώστε να το ακούσουν οι μαθητές
6. Ζητάμε από τους μαθητές να τραγουδήσουν όσες λέξεις γνωρίζουν
7. Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι 2 – 3 φορές
8. Ζητάμε από τους μαθητές να το τραγουδήσουν μόνοι τους με λίγη βοήθεια από τις δασκάλες
9. Εάν δεν τραγουδάνε όλοι οι μαθητές, τραγουδάμε μαζί τους λίγο πιο δυνατά
10. Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι όσες φορές χρειαστεί
11. Μόλις γίνει κατανοητό το τραγούδι εντάσσουμε τις έννοιες σιγανά και δυνατά
12. Όσο τραγουδάμε το τραγούδι προσπαθούμε την κάθε στροφή να την τραγουδάμε σιγανά ή δυνατά
13. Επιχειρούμε αυτή την διαδικασία μέχρι να την αντιληφθούν σωστά οι μαθητές
14. Για την καλύτερη κατανόηση του μαθήματος ζητάμε από τους μαθητές να κάτσουν στα θρανία τους για να ζωγραφίσουν την ζωγραφιά με τις νότες

Notes Family

Do is the Dad of the family

Family family

Re is the Mum isn't she pretty

Oh so pretty

Mi and Fa are the older ones

Older ones older ones

Sol is the middle the funny one

Oh so funny

La and Si are the smallest ones

Smallest ones smallest ones

La and Si are the smallest ones

And we go back to Do

Ημερομηνία: 16 Μαρτίου 2022

Αριθμός διδακτικών ωρών: 30 λεπτά

Όνομα μαθήματος: Μαθαίνουμε τραγούδι για τον κύκλο του νερού

Ποιοι από τους ειδικούς σκοπούς που ορίζει το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών επιδιώκονται από το συγκεκριμένο διδακτικό πλάνο:

- ανάπτυξη των ατομικών μουσικών τους ικανοτήτων
- εξάσκηση για σωστό τραγούδι και με μεγαλύτερη ευχαρίστηση
- ανάπτυξη της ακουστικής τους ικανότητας
- χρήση της μουσικής για να αναπτύσσουν πνεύμα ομαδικότητας, συνεργασίας, υπευθυνότητας, πειθαρχίας και επικοινωνίας
- σύνδεση της μουσικής με άλλα γνωστικά αντικείμενα
- γνωριμία, εξοικείωση και χρήση της τεχνολογίας για θέματα μουσικής

Στόχοι

Γνωσιολογικοί:

1. να μάθουν και να κατανοήσουν τις λέξεις στα αγγλικά
2. να μάθουν να τραγουδάνε το κομμάτι που περιλαμβάνει τις λέξεις που τους μάθαμε
3. να κατανοήσουν τις έννοιες που σχετίζονται με τον κύκλο του νερού
4. να κατανοήσουν το τραγούδι

Ψυχοκινητικοί:

1. να τραγουδάνε στον ρυθμό του τραγουδιού
2. να ακούν προσεκτικά το τραγούδι
3. να κάνουν τις αντίστοιχες κινήσεις του τραγουδιού
4. να ζωγραφίσουν το κύκλο του νερού

Συναισθηματικοί – Κοινωνικοί:

1. να νιώθουν άνετα στο μάθημα των Αγγλικών – Μουσικής
2. να διασκεδάσουν και να περάσουν ευχάριστα
3. να κοινωνικοποιηθούν μεταξύ τους

Μουσικά εργαλεία:

1. Ρυθμός
2. Τραγούδι
3. Ζωγραφιές

4. Κίνηση
5. Αυτοσχεδιασμός

Μέθοδοι διδασκαλίας:

1. Ομαδοσυνεργατική
2. Βιωματική

Οργάνωση τάξης: Η οργάνωση της τάξης είναι καθισμένοι κυκλικά στο πάτωμα, αλλά αργότερα οι μαθητές πάνε στα θρανία τους

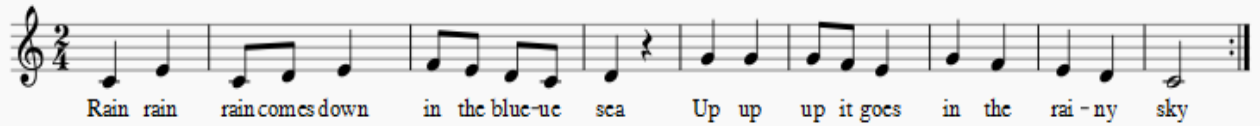
Μέσα και υλικά διδασκαλίας:

1. Τραγούδι που περιλαμβάνει μέσα τις λέξεις από το κύκλο του νερού
2. Προτζέκτορας
3. Ομαδική ζωγραφική

Πορεία Διδασκαλίας:

1. Το σημερινό μάθημα αφορά για τον κύκλο του νερού
2. Η διάταξη της τάξης θα είναι κυκλική για να είναι πιο άμεση η επαφή των μαθητών με την δασκάλα
3. Παρουσιάζουμε το τραγούδι στους μαθητές και τους ενημερώνουμε ότι θα τραγουδήσουμε για το κύκλο του νερού και πως συμβαίνει
4. Συγκεκριμένα, οι στίχοι έλεγαν για την βροχή που πέφτει στη θάλασσα, ότι εξατμίζεται και ανεβαίνει στον ουρανό μετά ξαναπέφτει στη θάλασσα και εάν έχει πολύ κρύο μετατρέπεται σε χιόνι
5. Επειδή το τραγούδι περιλαμβάνει δύσκολους στίχους στα αγγλικά επαναλαμβάνουμε το τραγούδι πολλές φορές μέχρι να γίνουν κατανοητοί οι στίχοι από όλους του μαθητές
6. Μόλις μάθουν οι μαθητές καλά τους στίχους, ζητάμε από τους μαθητές να τραγουδήσουν μόνοι τους
7. Στην συνέχεια ρωτάμε τους μαθητές εάν κατάλαβαν τον κύκλο του νερού και πως συμβαίνει
8. Ζητάμε από τους μαθητές να πάνε στα θρανία τους και να ζωγραφίσουν την εικόνα που θα τους δώσουμε για την ολοκλήρωση του μαθήματος
9. Στόχος του μαθήματος είναι μάθουν την διαδικασία του κύκλου του νερού και περάσουν ευχάριστα την ώρα του μαθήματος.

Rain and Snow

It makes makes a cloud

Big gray cloud

Down down down it goes

Goes the rain again

And when it gets cold

In the big gray cloud

It turns turns turns the rain

Turns it into snow

Ημερομηνία: 14 Απριλίου 2022

Αριθμός διδακτικών ωρών: 30 λεπτά

Όνομα μαθήματος: Μαθαίνουμε για το Πάσχα

Ποιοι από τους ειδικούς σκοπούς που ορίζει το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών επιδιώκονται από το συγκεκριμένο διδακτικό πλάνο:

- ανάπτυξη των ατομικών μουσικών τους ικανοτήτων
- εξάσκηση για σωστό τραγούδι και με μεγαλύτερη ευχαρίστηση
- ανάπτυξη της ακουστικής τους ικανότητας
- χρήση της μουσικής για να αναπτύσσουν πνεύμα ομαδικότητας, συνεργασίας, υπευθυνότητας, πειθαρχίας και επικοινωνίας
- γνωριμία, εξοικείωση και χρήση της τεχνολογίας για θέματα μουσικής

Στόχοι:

Γνωσιολογικοί:

1. να μάθουν πληροφορίες για το Πάσχα
2. να μάθουν το τραγούδι που περιλαμβάνει μέσα λεξιλόγιο που σχετίζεται με το Πάσχα
3. να κατανοήσουν τις λέξεις στα αγγλικά

Ψυχοκινητικοί

1. να τραγουδάνε στον ρυθμό του τραγουδιού
2. να ακούν προσεκτικά το τραγούδι
3. Δημιουργία ζωγραφιάς με στοιχεία που σχετίζονται με το Πάσχα

Συναισθηματικοί – Κοινωνικοί:

1. να νιώθουν άνετα στο μάθημα των Αγγλικών – Μουσικής
2. να διασκεδάσουν και να περάσουν ευχάριστα
3. να κοινωνικοποιηθούν μεταξύ τους

Μουσικά εργαλεία:

1. Ρυθμός
2. Τραγούδι
3. Κίνηση
4. Αυτοσχεδιασμός

Μέθοδοι διδασκαλίας:

1. Ομαδοσυνεργατική
2. Βιωματική

Οργάνωση τάξης: Η οργάνωση της τάξης είναι κυκλική και μετά οι μαθητές πάνε στα θρανία τους

Μέσα και υλικά διδασκαλίας

1. Ομαδικό τραγούδι
2. Ομαδική ζωγραφική

Πορεία Διδασκαλίας:

1. Στο σημερινό μάθημα θα γίνει συζήτηση με τους μαθητές για το Πάσχα, καθώς και θα παρουσιαστεί ένα τραγούδι σχετικά με την γιορτή αυτή
2. Εξηγούμε στους μαθητές το λεξιλόγιο που θα μάθουνε σήμερα καθώς είναι σχετικά εύκολο
3. Το τραγούδι είναι απλό και περιλαμβάνει λέξεις όπως easter bunny, eggs, spring, easter
4. Επαναλαμβάνουμε τις λέξεις που περιλαμβάνει το τραγούδι ώστε να τις μάθουν και να τις κατανοήσουν πριν ξεκινήσει το τραγούδι
5. Ζητάμε από τους μαθητές να επαναλάβουν το λεξιλόγιο του τραγουδιού
6. Τραγουδάμε το κομμάτι και ζητάμε από τους μαθητές να τραγουδήσουν ότι γνωρίζουν
7. Όσο επαναλαμβάνουμε το τραγούδι ενθαρρύνουμε τους μαθητές να τραγουδήσουν όλοι μαζί
8. Αργότερα, μετά από αρκετές επαναλήψεις εντάσσουμε κάποιες κινήσεις στο τραγούδι
9. Οι κινήσεις καλύτερα να είναι απλές, χρησιμοποιούμε μόνο τα χέρια, και όχι κάτι κουραστικό που θα τους αποσυντονίσει από το τραγούδι
10. Οι κινήσεις που εντάσσουμε είναι σχετικές με το τραγούδι πχ στη λέξη jump οι μαθητές πηδούσαν πάνω κάτω, στην λέξη run οι μαθητές έτρεχαν στην αίθουσα κλπ.
11. Μετά από πολλές επαναλήψεις, και αφού έχουμε εντάξει με επιτυχία τις κινήσεις στο τραγούδι ζητάμε από τους μαθητές γυρίσουν στα θρανία τους για να ζωγραφίσουν την εικόνα που τους δώσαμε

12. Βοηθάμε τους μαθητές να ζωγραφίσουν και να κόψουν τις εικόνες που φτιάξανε
13. Στόχος του μαθήματος είναι οι μαθητές να περάσουν ευχάριστα την ώρα τους

Easter Day

Ea - ster day Ea - ster day - let's go out to play play play

Sun is shi - ning spring i - is here it's the time to run in cheer

Easter bunny, Easter bunny

All you do is jump, jump, jump

Hide the eggs runs away

Easter bunny come and play

Yellow eggs, red and blue

I have many just for you

Easter bunny please come out

Let's go play till sun goes down

Ημερομηνία: 18 Μαΐου 2022

Αριθμός διδακτικών ωρών: 30 λεπτά

Όνομα μαθήματος: Μαθαίνουμε για την ζωή της πεταλούδας

Ποιοι από τους ειδικούς σκοπούς που ορίζει το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών επιδιώκονται από το συγκεκριμένο διδακτικό πλάνο:

- ανάπτυξη των ατομικών μουσικών τους ικανοτήτων
- εξάσκηση για σωστό τραγούδι και με μεγαλύτερη ευχαρίστηση
- ανάπτυξη της ακουστικής τους ικανότητας σύνδεση της μουσικής με άλλα γνωστικά αντικείμενα
- χρήση της μουσικής για να αναπτύσσουν πνεύμα ομαδικότητας, συνεργασίας, υπευθυνότητας, πειθαρχίας και επικοινωνίας

Στόχοι:

Γνωσιολογικοί

1. Να μάθουν στοιχεία για τον κύκλο ζωής της πεταλούδας
2. Να μάθουν να τραγουδάνε το τραγούδι που περιλαμβάνει μέσα τις λέξεις που σχετίζονται με την πεταλούδα

Ψυχοκινητικοί:

1. να τραγουδάνε στον ρυθμό του τραγουδιού
2. να ακούν προσεκτικά το τραγούδι
3. να δημιουργούν και να ζωγραφίζουν την εικόνα της πεταλούδας

Συναισθηματικοί – Κοινωνικοί:

1. να νιώθουν άνετα στο μάθημα των Αγγλικών – Μουσικής
2. να διασκεδάσουν και να περάσουν ευχάριστα
3. να κοινωνικοποιηθούν μεταξύ τους

Μουσικά εργαλεία:

1. Ρυθμός
2. Τραγούδι
3. Κίνηση
4. Αυτοσχεδιασμός

Μέθοδοι διδασκαλίας:

1. Ομαδοσυνεργατική
2. Βιωματική

Οργάνωση τάξης: Η οργάνωση της τάξης είναι κυκλική και αργότερα οι μαθητές πάνε στα θρανία τους

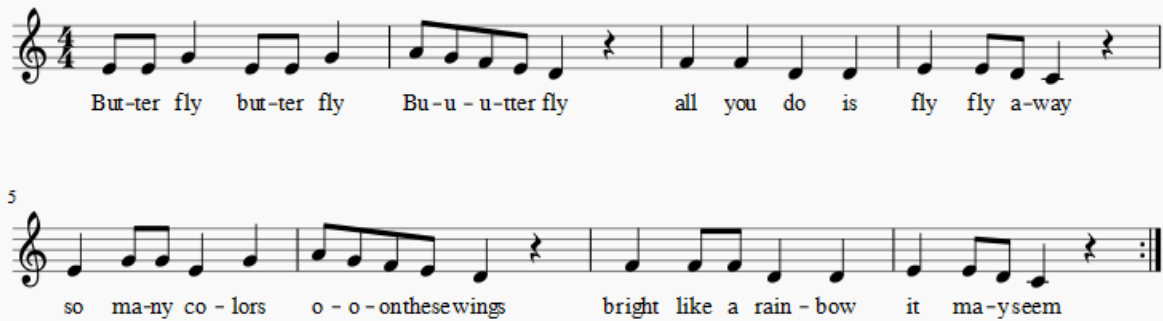
Μέσα και υλικά διδασκαλίας:

1. Ομαδικό τραγούδι
2. Ομαδική ζωγραφική

Πορεία Διδασκαλίας

1. Στο σημερινό μάθημα το τραγούδι που θα μάθουν οι μαθητές αφορά τον κύκλο ζωής της πεταλούδας
2. Το τραγούδι είναι πιο απλοϊκό και δεν περιλαμβάνει πολλές δύσκολες λέξεις, καθώς η θεματική έχει πιο δύσκολο λεξιλόγιο
3. Συζητάμε με τους μαθητές για τον κύκλο της ζωής της πεταλούδας και ξεκινάμε έναν διάλογο για να ακούσουμε τις σκέψεις τους
4. Μόλις τελειώσει η συζήτηση αναφέρουμε στους μαθητές για το τραγούδι που φτιάξαμε σχετικά με το θέμα μας
5. Τραγουδάμε το κομμάτι ώστε οι μαθητές να αντιληφθούν τον ρυθμό και να καταλάβουν τα λόγια
6. Επαναλαμβάνουμε το τραγούδι πολλές φορές μέχρι να το καταλάβουν οι μαθητές να ξεκινήσουν από μόνοι τους να τραγουδάνε τους στίχους
7. Μόλις φτάσουμε το σημείο που οι περισσότεροι μαθητές γνωρίζουν τους στίχους, προσπαθούμε να εντάξουμε κάποιες κινήσεις μέσα στο τραγούδι
8. Οι κινήσεις πρέπει να είναι απλές, χρησιμοποιούμε μόνο τα χέρια, και όχι κάτι κουραστικό που θα τους αποσυντονίσει από το τραγούδι
9. Μετά από πολλές επαναλήψεις μαζί με τις κινήσεις που εντάξαμε ζητάμε από τους μαθητές να γυρίσουν στα θρανία τους για τους μοιράσουμε την ζωγραφιά που θα χρωματίσουν σήμερα
10. Βοηθάμε τους μαθητές να ζωγραφίσουν την εικόνα που τους μοιράσαμε

Butterfly

Butterfly butterfly butterfly

All you do is fly fly away

And when you fly in the garden so low

On the flowers you choose to go

Ημερομηνία: 19 Μαΐου 2022

Αριθμός διδακτικών ωρών: 30 λεπτά

Όνομα μαθήματος: Μαθαίνουμε για την θάλασσα

Ποιοι από τους ειδικούς σκοπούς που ορίζει το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών επιδιώκονται από το συγκεκριμένο διδακτικό πλάνο:

- ανάπτυξη των ατομικών μουσικών τους ικανοτήτων
- εξάσκηση για σωστό τραγούδι και με μεγαλύτερη ευχαρίστηση
- ανάπτυξη της ακουστικής τους ικανότητας
- χρήση της μουσικής για να αναπτύσσουν πνεύμα ομαδικότητας, συνεργασίας, υπευθυνότητας, πειθαρχίας και επικοινωνίας
- σύνδεση της μουσικής με τις άλλες τέχνες και τα άλλα γνωστικά αντικείμενα
- γνωριμία, εξοικείωση με την θεματική «θάλασσα»

Στόχοι:

Γνωσιολογικοί:

1. να μάθουν γενικά για την θάλασσα και τους ωκεανούς
2. να μάθουν το τραγούδι που περιλαμβάνει μέσα τις λέξεις που σχετίζονται με την θάλασσα
3. να κατανοήσουν και να εξοικειωθούν με τις λέξεις στα αγγλικά

Ψυχοκινητικοί:

1. να τραγουδάνε στον ρυθμό του τραγουδιού
2. να ακούν προσεκτικά το τραγούδι
3. δημιουργία ζωγραφιάς με στοιχεία που σχετίζονται με την θάλασσα

Συναισθηματικοί – Κοινωνικοί:

1. να νιώθουν άνετα στο μάθημα των Αγγλικών – Μουσικής
2. να διασκεδάσουν και να περάσουν ευχάριστα
3. να κοινωνικοποιηθούν μεταξύ τους

Μουσικά εργαλεία:

1. Ρυθμός
2. Τραγούδι

3. Κίνηση
4. Αυτοσχεδιασμός
5. Αυτοσχέδιο οργανάκι

Μέθοδοι διδασκαλίας:

1. Ομαδοσυνεργατική
2. Βιωματική

Οργάνωση τάξης: Η οργάνωση της τάξης είναι στην αρχή κυκλικά κάτω στο πάτωμα, στην συνέχεια όρθιοι και αργότερα στα θρανία τους.

Μέσα και υλικά διδασκαλίας

1. Ομαδικό τραγούδι
2. Κίνηση του σώματος
3. Ομαδική ζωγραφική

Πορεία Διδασκαλίας:

1. Η θεματική του σημερινού μαθήματος είναι η θάλασσα και τα θαλάσσια ζώα
2. Εξηγούμε στους μαθητές ότι θα μάθουμε ένα τραγούδι που περιέχει λεξιλόγιο για την θάλασσα
3. Συζητάμε με τους μαθητές σχετικά για την θάλασσα και κάνουμε ένα διάλογο για το τι γνωρίζουν, για τα χαρακτηριστικά της θάλασσας κλπ
4. Το τραγούδι είναι απλό και περιλαμβάνει λέξεις όπως blue, sea, dive, deep, octopus, jellyfish, shark
5. Επαναλαμβάνουμε τις λέξεις που περιλαμβάνει το τραγούδι, ώστε να τις μάθουνε και να τις κατανοήσουν πριν ξεκινήσει το τραγούδι
6. Ζητάμε από τους μαθητές, μόνοι τους, να επαναλάβουν τις λέξεις ώστε να δούμε ποια παιδιά δεν τα ξέρουν καλά ώστε να τους βοηθήσουμε
7. Σε αυτό το σημείο, εάν η πλειοψηφία των μαθητών έχει μάθει πολύ καλά τους στίχους του τραγουδιού, εντάσσουμε κάποιες κινήσεις μέσα στο τραγούδι
8. Ζητάμε από τους μαθητές να σηκωθούν όρθιοι, και οι κινήσεις που θα ενταχθούν πρέπει είναι απλές, χρησιμοποιούμε μόνο τα χέρια, και δεν κάνουμε κάτι κουραστικό που θα τους αποσυντονίσει από το τραγούδι

9. Οι κινήσεις που εντάξαμε ήταν σχετικές με το τραγούδι πχ στη λέξη dive κάνουμε με κίνηση ότι βουτάμε στην θάλασσα ή στην λέξη octopus κάνουμε κινήσεις που θυμίζουν ένα χταπόδι
10. Σε αυτό το σημείο, επιλέγουμε να εμφανίσουμε στους μαθητές κάποιο αυτοσχέδιο «οργανάκι» που να παρομοιάζει το απαλό κύμα που κάνει η θάλασσα (πχ ένα μπουκάλι από νερό που να περιέχει άμμο)
11. Εξηγούμε στους μαθητές πως χρησιμοποιούμε αυτό το οργανάκι και ότι θυμίζει πολύ το απαλό κύμα που κάνει η θάλασσα
12. Ζητάμε από τους μαθητές να έρθουν με την σειρά ένας – ένας ώστε να παρατηρήσουν το οργανάκι καθώς και να πειραματιστούν με αυτό
13. Μόλις πειραματιστούν όλοι οι μαθητές με το «οργανάκι», τους ζητάμε να επιστρέψουν στα θρανία τους
14. Μοιράζουμε την εικόνα που σχετίζεται με την θάλασσα, και ζητάμε από τους μαθητές να την ζωγραφίσουν όπως θέλουν.

We'll see an octopus we'll see an octopus

We'll see an octopus purple he will be

We'll see a jellyfish we'll see a jellyfish

We'll see a jellyfish swimming way too deep

We'll chase a big blue shark we'll chase a big blue shark

We'll chase a big blue shark come and dive with me